

891.99

72-88

120 - 26/139

694. XVI

ՅԵՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆՆԵՆՑ

ԱՄ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1892—1899

Հ. ԵՄ

ԹԻՖԼԻՍ

1899

891.99

6 NOV 2011

5694

ՅԵՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆՑ

891.99

Թ-88

U M,

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1892—1899

6091
169

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տպ. Վրաց Հրատ. Աշխ. || Типогр. Груз. Изд. Т—ва.

1899

19 APR 2013

31944

Доволено цензурою. Тифлисъ, 13 марта 1899 года.

Ե Ր Ն Ձ

Վարդերի միջին ման եկայ երկար,
Բայց իմ ուզածը նոցա մէջ չը կար.—
Ես տանջւում էի... Եւ երգ հիւսեցի
Իմ տանջանքներից, նորան ձօնեցի:

Բայց նա ունկընդիր չ'եղաւ իմ երգին,
Երգս օտար էր նորա պաղ սրտին—
Յուսահատ լացի ես սիրաբորբոք.
«Մի լար, դու պօէտ!» չ'ասաց ինձ ոչ ոք:

Եւ ահա յանկարծ օրհասիս վերջում,
Երբ խեղդւում էի վշտերի ծովում,
Փարոսի նման դու երևացիր,
Յուսով ու լուսով կեանքս փրկեցիր:

Հէնց որ հրճանքով գրկեցի ես քեզ,
 Կրճքիս սեղմեցի խելագարի պէս,
 Իսկոյն չքացար, թռնար յաւիտեան...
 Ախ, անգութ երազ! ուր գտնեմ նորան?

ՈՐ ԻՄ ՍԻՐՏԸ ՀԱՍԿԱՆԱՍ

Միթէ պիտի մութ գիշերով
 Քո տան առաջ թափառեմ,
 Եւ սիրային սերենադով
 Քաղցր քունըդ խանգարեմ,
 Որ իմ սիրտը հասկանաս?

Միթէ պիտի ոսկէ լարով
 Փառաբանեմ քո աչեր,
 Եւ մեղանոյշ բարբառներով
 Շուրջ չքնաղ քո պատկեր,
 Որ իմ սիրտը հասկանաս?

Միթէ պիտի քո առաջին
 Ես ծնկաչոք հառաչեմ,
 Արցունք թափեմ, լամ դառնագին,
 Երկըրպագեմ ու երդւեմ,
 Որ իմ սիրտը հասկանաս?

Իմ սիրատանջ, մռալլ զէմքիս,
 Իմ վշտալից աչքերում,
 Դժգնած, անխօս շրթունքներիս
 Միթէ սէրըս չես կարդում,
 Որ իմ սիրտը հասկանաս?

Հ Ր Ս Փ Ե Յ Ց

Հատուած «Ծովի աղջիկը» պոէմայից

Եւ յանկարծ հնչեց սուլիչն ուժգին,
 Նաւի շարժւելը յայտնեց ամենքին...
 Վիթխարի նաւը թնչաց, հառաչեց,
 Ծիւի ամպերը երկինք վերացրեց:

Նաւը պատառեց արծաթ ջրերը,
 Փրփուր-յորձանքով պատեց կողքերը,
 Վիշապի նման՝ առաջ ընթացաւ,
 Նաւահանգստից գնաց, հեռացաւ:

Մարին կանգնած է տախտակամածին,
 Իսկ ալրի մայրը ծովի եզերքին.
 Մարին լալիս է, հեռաստան նայում
 Ու թաշկինակը ծածանում օդում:

Այնտեղ մայրիկը արցունքը աչքին՝
 Ղրկում էր երկինք աղօթք ջերմագին.
 Արևն էլ վերից պայծառ շողալով՝
 Օրհնանք էր թափում, թէ աշխարհ,
 թէ ծով:

Նաւը հեռացաւ,

Նաւը փոքրացաւ.

Կապույտ երկնքի հետ

Ալիքը վէտ-վէտ

Իրար միացան

Եւ նաւը տարան...

Կ Ո Վ Կ Ա Ս

(Պուշկինից)

Վովկասի գլխին, առապարի մօտ,
 Կանգնած եմ մենակ կատարին ձիւնոտ.
 Արծիւը, հեռու գագաթից թռած,
 Անշարժ ճախրում է օդում իմ դիմաց:
 Այստեղ տեսնում եմ ծնունդ ջրերի
 Եւ սկզբնական շարժումը հիւսի:

Մեղմիկ լողում են իմ տակով ամպեր,
 Գլորում են ցած յուզւած ջրվէժներ.
 Ամպերի տակին ժայռեր են դիզւած,
 Ցածումն էլ մամուռ, թփեր չորացած.
 Իսկ այստեղ—պուրակ, կանաչ և ըստեր,
 Երգող թռչուններ, վազող եղնիկներ:

Եւ այն լեռներում մարդիկ են ապրում,
Առաքարներով հօտեր սողոսկում.
Դէպի հովիտն է իջնում խաշնարած,
Ուր Արազեան է վազում փրփրած,
Եւ ձիաւորը պահում է կիրճում.
Ուր Թերեք զետն է մոլեգնած խաղում:

Գետը, վանդակից կերակուր տեսած
Ջահէլ վագրի պէս, գոչում է կատղած.
Նա թշնամաբար ափին է զարնում,
Քաղցած ալիքով ժայռերը լիզում...
Ջուր! Անմխիթար և անկերակուր՝
Համր ժայռերից ճնշում է ամուր:

N-ին

Եթէ ինձ պիտի դաւաճանէիր,
Ինչու ժպտերես, խանդով սիրալիր
Դու ինձ սեղմեցիր կրծքիդ կուսական
Եւ ինձ խոստացար սիրել յաւիտեան?

Եթէ դու պիտի ինձ մոռանայիր,
Դառնութեան ծովը ինձ տապալէիր,
Ել ինչու մտար սրտիս խորքերը,
Շարժեցիր հոգուս քնքոյշ լարերը?

Եթէ դու պիտի սիրտս հըրավառ
Թոյնով լցնէիր, փշրէիր իսպառ,
Ել ինչու նորան դու կախարդեցիր,
Բուռն հրճանքով այնպէս թնդացրիր?

Անծանօթ էր ինձ սէրը բընաւին,
Եւ անդորր էր, խաղաղ իմ հոգին.
Իմ հանգիստ սրտում հրդէհ վառեցիր,
Հէգ երգչիս համար տանջանք նիւթեցիր...

Օ՛, աղուլեղի դառան իմ հրճանք
Եւ քո խաբուսիկ համբոյր ու գգւանք!
Մթնեց երկինքը, մթնեց ինձ համար,
Յոյսըս խորտակեց, սևացաւ աշխարհ!..

Ա Ի Ե Տ Ի Ս Տ Ի Ի Ն

Թանձը խաւարը պատել էր երկին,
Արար աշխարհը մռայլ էր, մթին.
Ամեն տեղ թախիծ, տաղտուկ ամեն բան,
Կեանքը դառնագին, ծանր էր, դաժան:

Եւ հորիզոնի մշուշն ու խաւար
Յանկարծ ճեղքւեցին, և լոյսը պայծառ՝
Ուրախ շողալով՝ ողջունեց երկրին,
Իր ճաճանչները տարածեց չորս դին:

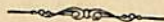
Զքացաւ թախիծ, տաղտուկ թիւնն անցաւ—
Աշխարհը լցւեց հրճանքով անբաւ...
Թնդացին սրտերն, տրոփացին ուժգին,
Իրար բերկրանքով աւետիս տւին...

Կ Ո Յ Ս

Հայեացքդ հեղ, դէմքդ անմեղ,
Ինքդ անբիծ, պատկերդ գեղ.
Համեստ ճեմում ես դու հանդարտ,
Անուշ ժպտում, իբրեւ ար-վարդ:

Հեռու երկրի ստոր սէրից,
Հեռու մարդու չար խոհերից,
Մատաղ կրճքով կեանք ես շնչում,
Սուրբ կուսութեան բուրմունք սփռում:

Օ, անարատ կոյս երկնային,
Լկտի կեանքի չես դու բաժին!..
Դու ըստեղծւել ես պաշտւելու համար,
Լոկ հնչեցնելու երգչի քնար.
Աշխարհ ես եկել երկրպագւելու
Գծուծ կրքերը ոտնատակ տալու:

Ս Ե Ի Ա Ն Ի Վ Ե Ր Ա Յ

Ա՛յ լողա հա, դէ լողա,
Առաջ գնա, իմ նաւակ!
Արեւ, արեւ, շողշողա
Արծաթ ջրում սառնորակ!

Թիակները շարժեցէք
Վճիտ ջրի երեսին,
Մարգարտի պէս փայլեցէք
Բիւրեղները ծովային!

Շուրջս կապոյտ սէգ լեռներ՝
Հորիզոնում լուռ շարւած,
Վերեւ անհուն ջինջ եթեր՝
Շքեղ լիճն ընդգրկած:

Եւ նաւակս օրօրւում,
Երեւում է հանդարտիկ.
Առաքաստը ծածանում,
Եւ փչում է մեղմ հովիկ:

Այ, զեփիւռիկ, անուշակ,
Թռիլը լեռներն կապուտակ,
Տար իմ երգը դու հեռուն,
Տար իմ տխուր դիցուհուն!

Ա՛յ լողա հա, դէ լողա,
Առաջ գնա, իմ նաւակ!
Արեւ, արեւ, շողշողա
Արծաթ ջրում սառնորակ!

Սեան, 1894 թ. յուն. 17.

Գ Ո Ղ Թ Ն Ի Ք

Մըրկածովի կեանքի ծովից
Ես դալիացած և ուժասպառ՝
Գալիս եմ քո գիրկը նորից,
Օ, մայրենի Գողթան աշխարհ!

Սիրում եմ ես հանգիստ առնել
Քո խանդավառ գգուղ զրկում,
Սիրում եմ ես հանգիստ ննջել,
Ծաղկափթիթ քո դաշտերում:

Սիրում եմ երբեք սիրով
Քո գեղաբոյս ալգիք կանաչ,
Քո սիրախորժ զեփիւռը հով,
Սառ ջրերդ քաղցրակարկաչ:

Երբ երկնային երգիչները
Անուշաձայն դալալիկով
Թնդացնում են սէգ լեռները,
Սիրտս լցնում հրճանքներով:

Յիշում եմ ես այն ժամանակ
Քնարները քո ոսկելար,
Որ հնչելով մեղմ, անուշակ,
Դիւթում էին արար աշխարհ:

Յիշում եմ քո փառաբանած
Պառնասի հէգ զաւակներին,
Որ հայրենի սիրով վառւած՝
Գովում էին հայ քաջերին:

Սակայն այսօր, սգւոր Գողթան,
Դու զրկւած ես երգիչներից!..
Ել չես լսում կախարդական
Նոցա երգը անուշալից...

Ն.-Ա. Գ. Լ., 1894 յուն. 19-ին.

Հ Ա Մ Ր Ս Է Ր

Լսելիքդ ես չեմ շուիլ
Երբէք անուշ երգերով.
Խաղաղ հոգիդ ես չեմ յուզիլ
Քաղցրւածայն քընարով:

Դու չես լսիլ իմ բերանից
Ս ի ը ե լ խօսքը բընաւին,
Սիրոյ նշոյլ դու ինձանից
Մի ըսպասիր տակաւին:

Կոյր բախտն ու կեանքի հոսանք
Կաշկանդեւ են, ամուր փականք
Դրեւ լեզւիս, խոր լուսթեան
Դրոշմեւ կնիք յաւերժական:

Բայց երբ անցնես շիրմիս մօտով,
 Լուկ տապանս կ'ասէ այնժամ.
 «Նա շնչում էր միայն քեզնով,
 Փռշիացաւ նա քո անւան!»

Ք Ն Ձ

Սիրում էի ես գարունը պճնւած
 Կանաչ դաշտերը ծաղկով փթըթած.
 Ըզմայլում էի բիւրեղ ջրերով
 Եւ ըսքանչանում սոխակի երգով:

Ըզմայլում էի, նայելով երկին,
 Ուր ծիծաղադէմ լողում էր լուսին,
 Ուր ուրախ-զըլաբթ աստղերը պայծառ
 Շողշողում էին, փայլում անբարբառ...

Հիանում էի, անվերջ հիանում,
 Շքեղ բնութիւնն գովում ու երգում.
 Իսկ այժմ?... հեռու հրաշալի աշխարհ,
 Գեղ բընութիւնդ ոչինչ ինձ համար!

Այժմ իմ միակ գարունն ու ծաղիկ
Միմիայն դու ես, աննման աղջիկ!
Քո հրեշտակային տեսքով է շնչում
Հրավառ կուրծքս, հրճում, բաբախում...

Գիտեմ, մեր միջին անհուն վիհեր կան,
Բայց մեր սրտերը կ'ըլնեն անբաժան.
Թող մեզ անջատող անդունդի եզրից
Գոնե նայեմ քեզ, հիանամ հեռւից!..

ՈՉ ԱՂՋԱՄԱՐՈՒՄ, ՈՉ ՓՈԹՈՐԻՒՄ!

Օ, սև ամպեր, մռայլ ամպեր,
Քանի ծածկէք կապուտ երկին,
Ծածկէք լուսնի արծաթ շողքեր,
Խաւարեցնէք ծով ու գետին!

Հէնց երկնային կանթեղը վառ՝
Ազատւելով կաշկանդանքից՝
Ուզում է քիչ տեսնել աշխարհ,
Ազատ շնչել, ժպտալ վերից.

Իսկոյն մշուշ, խաւար ամպեր
Ամեն կողմից նորան պատում,
Սևացնում են դաշտ ու լեռներ,
Թախիծ, ձանձրոյթ չորս դին սփռում:

Թողեց սերը սիրահարը,
Մնաց տխուր, յուսահատ.
Ձգեց պօէտ իր քրնարը,
Արցունք թափեց յորդառատ...

Եւ մռայլապատ երկնի խորքից,
Կուտակ-կուտակ ամպի միջից,
Լսեց նըւաղ ու դալկացած
Լուսնի ձայնը, յուսով լցւած:

«Է՛, հէգ լուսին դառն օրեր
Իր սև կեանքում շատ է տեսել.
Նրան շատ են մշուշ, ամպեր
Կաշկանդել ու խաւարացրել!

Բայց մինչև այժմ նա հաստատուն,
Նա անվեհեր՝ կայ երկնքում.
Չեն չըքացնիլ նորան մըրիկ,
Ոչ աղջամուղջ, ոչ փոթորիկ!..

Առ քնարդ, մի լար, պօէտ,
Ոսկելարից թափ տուր փոշին! —
Մօտ է օրը երանաւէտ,
Երբ պիտ նորից շողայ լուսին:

Կ'անհետանան մշուշ, խաւար,

Լուսնի կապանք կը խորտակւի.
Երկինքն էլ ջինջ, անդորր, պայծառ,
Վառ աստղերով կը զարդարւի»:

Յիշիր ժամն այն երջանիկ,
Երբ իմ գերկը նետւեցիր,
Եւ հրճւելով, ինչպէս մանկիկ,
Այրւող կրճքիս սեղմւեցիր!

Այն ժամանակ ամբողջ աշխարհք
Միայն ինձ էր պատկանում.
Երջանկութիւն, կեանք ու բերկրանք
Ամփոփւած էր իմ գրկում:

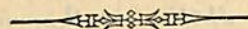
Եւ լուսինը գեղածիծաղ՝
Շողշողալով երկնքում,
Ձինջ եթերից ուրախ-ուրախ
Մեր սէրըն էր օրհնեղում:

Այն ժամանակ յաւերժական
Եւ բուռն սէր խոստացար,
Դու ուխտեցիր մինչ գերեզման
Ապրել միայն ինձ համար:

Մինչև այսօր այդ խոստումին
Լուռ վկայ են աստղերը,
Անմահ վկայ են այդ ուխտին
Լուսնի պայծառ շողերը:

Բայց խոստումը նրւիրական
Ոտիդ տակը ձգեցիր—
Այրւող սիրտս դու յաւիտեան
Խորտակեցիր, փշրեցիր!

Ես այսուհետ լոկ կը սրգամ,
Իսկ դու անփոյթ կը խնդաս.
Ես իմ կորցրած սէրը կ'ողբամ,
Իսկ դու անհոգ կը ժպտաս...

ՄԵՐ ԴՐԱՅԻ ԵՐԳԻՉ ԻՅՈՒ ԲԱՓԱՅԵԼ
ԷՐԻՍՏՈՎԻՆ՝*)

Տրկար երգով քեզ եմ գովում,
Քեզ եմ գովում, փառաբանում,
Օ, պանծալի, դափնեպսակ
Դու բանաստեղծ մեծահռչակ!

Առար ձեռքըդ ոսկե քրնար,
Վե՛հ Պառնասը դու վերացար,
Եւ զարնեցիր դիւթիչ լարին,
Երգ ձօնեցիր քո աշխարհին:

Երգիդ միջին ողջ Վրրաստան
Քառաւ սրտին անկեղծ թարգման.

*) Յօրեղեանի առթիւ, 1895 թ.ի հոկտեմբերի 22-ին.

Երգիդ մէջ կար—եւ հառաչանք,
Եւ ցնծութիւն, և ըսփոփանք:

Ամեն կողմից ազգըդ բոլոր
Ժողովեւ է շուրջըդ այսօր.
Նա ծունկ չոքած քո առաջին՝
Փառք է տալիս քո կոթողին:

Այսօր ազգըդ ծափ է զարնում,
Ծաղիկներով քեզ պսակում.
Այս ուսանան, այս կեցցէներ
Դեռ պիտ' հնչեն երկար դարեր:

Փառք ու պատիւ, ով ծերունի
Անմահ պօէտ Վրրաստանի!
Առ դափնիքը մշտադալար,
Դարձեալ զարնիր քո ոսկելար!...

* *

Դու ուզում ես, որ հնչեցնեմ
Սրտիս քնքոյշ լարերը—
Որ լարերից երգեր հիւսեմ
Ու երգեմ այդ աչերը:

Բայց ես, աւանդ, էլ սիրտ չ'ունեմ—
Նա վաղուց է խորտակւած.
Գեղ աչերըդ ինչպէս երգեմ
Ես քընարով ջախջախւած?

Հ Ր Ե Յ Տ Ա Կ

(Լերմոնտովից)

Գիշերայ կիսին երկնակամարում
Թռչում էր հրեշտակ և մեղմիկ երգում.
Եւ ասողեր, և ամպ, և սլաշծառ լուսին,
Ունկնդիր էին նորա սուրբ երգին:

Օրհներգումէր նա դըրախտում ապրող
Սուրբ ոգիների երանելութիւն,
Նա իր Աստրծուն Ամենակարող
Յստակ, սրտաբուլիս գովեստ էր ձօնում:

Մատաղ հոգի էր նա գրկած տանում
Աշխարհի վշտի, արցունքի համար,
Եւ նորա երգը այդ մատաղ հոգում
Մնաց կենդանի, սակայն անբարբառ:

Եւ աշխարհումս երկար տառապեց՝
 Լի հըրաշալի ցանկութեամբ՝ հոգին.
 Եւ երկնի երգին չը փոխարինեց
 Նորան աշխարհի երգը տխրագին:

Փ Ե Ր Ի

I

Կանաչազարդ խիտ անտառի թաւուտներում,
 Ուր առւակն է քաղցրակարկաչ միշտ խոխոջում,
 Ուր անհամար և գոյնզգոյն ծաղկանց միջին
 Միշտ խաղում է անուշաբոյր մեղմիկ քամին,
 Ուր երկնային երգիչներն են միշտ գեղգեղում —
 Այնտեղ էր գեղ Փերին ապրում, կեանք վայելում:
 Վարդերի մէջ նա ծաղիկ էր մի աննման,
 Ըսքանչելի նա տիպար էր գեղեցկութեան:
 Թուխ մագերը՝ տարածւելով ճերմակ վզին՝
 Փռւել էին գեղահրաշ հարուստ կրծքին,
 Ուր երկու հատ գիւթիչ շամամ ձիւնաթաթախ՝
 Ժպտում էին և համբուրում ուրախ-ուրախ:

II

Որն է արդեօք մահկանացուն, որ անվրդով
 Կարողանայ նայել Փերուն, որ պաղ սրտով
 Կարողանայ նայել նորա սև աչերին,
 Նայել նորա ալ թշերի փոսիկներին,
 Որոնք մարդուս շլացնում են, խելքից հանում
 Եւ հրաշալի բընութիւնը նսեմացնում?
 Որն է հըզօր այն քընարը քաղցրագին,
 Որ կարենայ փառաբանել գեղ Փերին?
 Միթէ մարդս կարող է իր տկար լեզուով
 Պատմել նորա չքնաղութիւն, գովեստն ու գով?

III

Դարձիր, որսորդ, մի մօտենար այն թաւուտին!
 Այնտեղ է նա, հիասքանչ անմահ Փերին.—
 Հրեշտակային նա իր տեսքով քեզ կը դիւթի
 Եւ քո ջահէլ կնոջ գրկից քեզ կը խլի:
 Հոգուդ քնքոյշ, նուրբ լարերին կը տիրանայ,
 Կը մթնացնի ողջ երկինքը քո տան վերայ:
 Բայց եղջերուն արագավազ այնտեղ փախաւ,
 Խիտ մացառի, թաւուտի մէջ անհետացաւ:

IV

Եւ որսորդը՝ ոլորելով թաւ բեղերը՝
 ձղեց կարող բազուկներով մացառները,
 Հասաւ երկրիս երանաւէտ այն տեղերին,
 Որտեղ նա դեռ ոտք չէր դրել ամենեւին:
 Եւ Եդեմը յանկարծ բացւեց նորա առաջ—
 Փերին թիկնուս՝ մերկ ննջել էր խոտում կանաչ...
 Հով գեփիւռը մեղմ շոյում էր թշերը-վարդ՝
 Ու ծածանում գանգուրները հանգիստ, հանդարտ.
 Իսկ առւակը անուշ-անուշ կարկաջելով՝
 Քաղցրացնում էր խաղաղ քունը իր օրօրով:
 Երազ է այս, թէ մի տեսիլ խոր անտառում?
 Թէ որսորդի աչքերն են նորան խաբում?..

V

Եւ որսորդը սրտառուրով կանգնեց ապշած՝
 Յնորւածի պէս նայեց Փերուն ըսքանչացած.
 Լռիկ, կամաց նա մօտեցաւ գեղեցկուհուն,
 Մեղմ համբոյրով վրդովեց նրա անուշիկ քուն...
 Ահա հանդարտ շարժեցին նրա ունքեր կամար,
 Նորանց տակից պսպղացին երկու գոհար—

Զարթնեց Փերին, զարթնեց աղջիկն անտառային
 Ու ժպտերես նայեց ջահել մեր որսորդին...
 «Երկրի հրեշտակ, չքնադատես դու հողեղէն!
 Ես, անտառի սիրուն Փերիս, վաղուց արդէն
 Սրտատըրոփ ըսպասում եմ քեզ, իմ եարին,
 Որ գայ սեղմի ինձ բաբախող իր ջերմ կրծքին,
 Որ գգւելով՝ քաղի թշիւ վարդը կարմիր,
 Հանգիստ առնի գրկի միջին իմ սիրալիր...
 Արի, նստենք տերևախիտ ծառի տակին,
 Քաղցր-քաղցր զրոյց անենք ջրի ափին!..»

XX

Արդէն կարմիր արեգակը մայր էր մտել
 Եւ երկնաբերձ լեռան ետև անհետացել.
 Արդէն նախշուն, ծլվլացող թռչունները
 Երգը թողել՝ քաշւել էին մութ բները.
 Սև քողի տակ մրափում էր ողջ բնութիւն,
 Եւ տիրում էր մեռելային խոր լուսթիւն.
 Առանկն էր միայն հոսում խոտերի մէջ,
 Քնած երկրին օրօր ասում, օրօր անվերջ:
 Եւ Փերիի մռայլապատ բուրաստանից
 Յանկարծ հնչեց մի կանացի ձայն հեշտալից —
 Եւ ծառերը՝ խորհրդաւոր տատանւեցին,
 Մէկզմէկու ինչոր գաղտնիք շշնջացին...

XXI

Ով է լալիս ու հեկեկում կէս գիշերին,
 Դառնն ողբով որոտացնում երկինք, գետին?
 Ով է մռայլ այն լեռները դղրդացնում,
 Հառաչանքով խաղաղ երկրի քունը կտրում? —
 Այդ Միհրանի կինն է սգում բախտը թշւառ
 Եւ յուսահատ փետում մաղերն, իբր խելագար:
 Երկու օր է, որ երկիր տուն չի եկել —
 Որոնել են դաշտ ու լեռներ, բայց չեն գտել:
 Արդեօք շեղւել, մոլորւել է ճանապարհից?
 Թէ ընկել է մութ անդունդը բարձր ժայռից?
 Թէ անտառի ոգիները նորան աարան?
 Թէ գաղաններն պատառ-պատառ արին նորան?..
 Ոչ, մեռած չէ որսորդ Միհրան, թշւառ դու կին!
 Շուտով կը գայ, տուն կը դառնայ քո ամուսին.
 Շուտով կը գայ, բայց իր սիրտը վաճառած...
 Նա տուն կը գայ ատելութեամբ քո դէմ զինւած.
 Կը կշտամբի, քեզ կը տանջի անգթաբար
 Եւ կը փախչի նորից դէպի նա թաւ անտառ!
 Քո երկիր անտառային չար Փերիից
 Հմայւած է, նա դիւթւած է, զրկւած խելքից... *)

*) Հայ ժողովուրդը հաւատում է երևակայական
 հիւրի փերիներին, որոնք բնակւում են կուսական ան-

VIII

Հայր, ազգական, մայր ու քույրեր՝ շուրջ բոլորած՝
 Հէգ Միհրանին լուռ նայում են, տխուր կանգնած։
 Նա կապկապած պարաններով բազի ծառից,
 Մռնչում է, իբրեւ գազան ահաբեկից։
 Իբր Սրտաւազդ, նա կատաղած ճիգ է թափում
 Կապանքները կտրել, փախչել։ ջանք է անում
 Նա հաստ ծառը հանել հողից, դէն շալրտել։
 Նա ճգնում է կաշկանդանքից շուտ ազատուել,
 Որ տեղացնի կայծակները կատաղութեան,
 Ոտնատակ տալ կաշկանդողին, սպանի նորան,
 Փախչի տնից, թռչի, հասնի Փերիի մօտ,
 Նորա գրկում հանգիստ առնի, առնի կարօտ...

տառների խորքերում։ Փերինքը երկու տեսակ են լինում՝ բարի և չար։ Չար փերինքը իրանց գեղեցկութեամբ հմայում, զիւթում են պսակւած երիտասարդներին, տանում են նրանց անտառի խորքը, ծառայեցնում նրանց իրանց կրքին, իսկ յետոյ աներևութանում։ Խելակորոյս երիտասարդը, որոնելով իր սիրոյ առարկան, երկար թափառում է անտառում և վերջը զրկւում կեանքից։

Հեղ.

IX

Տատանւեցաւ ծառը լանկարծ... կապանքները
 կտրուեցան...

Իրար անցան մայր ու քույրեր, Հայր, ազգական...
 «Ուր ես վազում?... ուր ես փախչում! Միհրան,
 դարձիր!»

Խեղճ կնոջդ, ծնողներիդ գու խնայիր!..»
 Բայց Միհրանը կայծակի պէս թռաւ, փախաւ,
 Հեռու, հեռու, խոր անտառում անհետացաւ։

X

Տաղտկալի էր արդէն Միհրան իր Փերին։
 Էլ չէր ուզում նորան տեսնել գեղեցկուհին։
 Շատերին էր Փերին գիւթել ու կախարդել,
 Շատերին էր իր սիրովը հալել-մաշել։
 Հմայիչ է, մի տրփանք է նա մարմնացած,
 Աստուծուհի է հեշտանքի, աւիւն ձուլւած։
 Նա գիւթում է մատաղ սիրտը, հրավառում,
 Նորա քնքոյշ, նուրբ լարերին տիրապետում։
 Եւ քամելով կրքի բաժակ մինչև յատակ՝
 Առնում է նա մահկանացից սրտի փափագ,
 Ապա թողնում երկրպագին, ձգում նորան
 Ու տապալում ծովը վշտի և դառնութեան։

Դեռ շատերին նա կը դիւթի, դեռ շատ սրտեր
Կը հըմայի, ջահիլ-ջիւան շատ տղաներ
Անտառային չար Փերիին զոհ կը գնան,
Դեռ շատ հարսներ կ'այրիանան, կ'անբախտանան!..

XXI

Վաղեց Միհրան, կարօտալից հասաւ անտառ,
Շտապ դիմեց դէպ բուրաստան նա շնչասպառ —
Ահա Փերին! Նա այնտեղ է... այն ժայռի տակ,
Որի բարձրից հոսում էր ցած ջուրը յստակ,
Լողանում է բիւրեղներում նա սառնորակ...
Որպէս Վանայ ծովակի մէջ չքնաղ Աստղիկ՝
Նա դիւթի էր ջրի միջին ու գեղեցիկ:
«Մի մօտենար, կանգնիր, Միհրան! — ձայնեց Փե-
րին, —

Մի յանգգնիր... ինձ մոռացիր դու բնաւին!»
Ասաց Փերին ու չքացաւ,
Ընկնող աստղի նման թռաւ...
Նայեց Միհրան, նայեց երկար,
Սակայն Փերին չը կար, չը կար...

XXII

Ահա, այնտեղ սարալանջով քայլամուր
Բարձրանում է՝ ցուպը ձեռին՝ մի ալեւոր.
Նա մերթ կանգնում, մերթ լալիս է, հեկեկում,

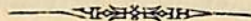
Մերթ յուսահատ ու ողբաձայն բարձր կանչում.
«Ուր ես, Միհրան? անգին զաւակ, ուր գնացիր?..
Ինչու վերջին իմ օրերը դու սեպերի?»
Երկար օրեր որոնել է խեղճ ծերունին
Ծերութեանը միակ նեցուկ իր զաւակին,
Բայդ ոչ դաշտում, ոչ անտառի թաւուտներում,
Ոչ լեռներում նորա որդին չէր երևում:
Ահա յանկարծ բարձր լեռան լանջերի տակ
Կրկնացին անգղները չարագուշակ:
Հառաչելով առաջ անցաւ ծերը թշուառ,
Եկաւ, հասաւ գահաւանդի մօտ շնչասպառ:
Նորա առաջ բացեց միջին մի անդունդ,
Որի վերայ գիշտիչներն գունդագունդ՝
ձախրում էին, բարձր գոչում,
Ագահութեամբ վիհը իջնում,
Ուր փռած էր մի այլանդակ,
Կոցահարած, նեխած դիակ...

* *

Ծննդեան տօնին փոքրիկ մանուկին
Տըւին մի սիրուն ընծայ թանկագին.
Բուռն հրճւանքով անհոգ երեխան
Խնդաց, փալփալեց իր չքնաղ ընծան:

Իր նըւէրի հետ նա երկար խաղաց,
Խաղաց ու խաղաց—վերջը տաղտկացած՝
Շարտեց հեռու, նորան ջախջախեց,
Ապա սառնասիրտ՝ ժպտաց ու շրջւեց...

Ահա այնպէս էլ, ես քեզ զոհ բերի
Բռնկւող սիրտս, աննման փերի!
Բայց դու իմ սիրտը խաղալիկ դարձրիր,
Փշրեցիր նորան, անհոգ շրջւեցիր...

Լ Ե Ր Ո Ն Ի Կ Ի Ն

Ողջուն քեզ, օ դու նորածին,
Անմեղ մանկիկ հրեշտակային,
Անբիծ հիւլէ դու մարդկութեան,
Հիւլէ յստակ, անսպական!

Սիրում եմ ես անզուսպ սիրով
Այդ գեղանի անհոգ պատկեր,
Սիրում եմ ես բուռն խանդով
Այդ քո անփութ, սիրուն աչեր:

Դեռ քանի որ այս աշխարհում
Դու չես տեսել ցաւ ու հոգսեր,
Ուրախ ժպտա մօրդ գրկում,
Խնդա, երգիր կայտառ երգեր!

Նիւթապաշտ և լկտի դարըս,
Զեղխութիւնով լի աշխարհըս,
Կեանքը իր գարշ կրքով գծուծ
Դեռ հեռու են քո սուրբ հոգուց:

Բայց երբ շնչես կեանքի ներսւած
Եւ թունալից օդը պղծւած,
Այնժամ ծանր, դաժան կ'ըլնի
Քեզ աշխարհս ու զազրելի...

Ախ, ինչու չեմ ես էլ մանուկ,
Որ մոռանամ դաքս տաղտուկ,
Որ բեկբեկւած սիրտս ցնծար,
Ուրախ հրճւէր հոգիս տրկար!

1894 թ. մարտի 16-ին.

Չ Ա Տ Ի Կ

Ահա եկաւ պայծառ գարուն,
Դաշտը զուգւեց գոյն-գոյն ծաղկով.
Եկան օրեր, օրեր փայլուն,
Օդը լցեց քաղցր երգով:

Մարդիկ, թռչուն, միջատ, սողուն
Ուրախ-ուրախ դուրս թափւեցան
Ընդունելու հիւրին սիրուն,
Ընդունելու շքեղ գարնան:

Ջրերն անգամ՝ շառաչելով
Սառցի կապանք խորտակեցին,
Անուշաձայն խոխոջելով
Հով զեփիւռին ողջունեցին:

Չ'անցան գարնան օրեր քաղցրիկ,
 Երկնից լսւեց մեծ աւետիք.
 «Ողջոյն երկրին, ողջոյն մարդոց,
 Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց»!

ԱՅՐԻ ՄՕՐ ԳՈՒՐԳՈՒՐԱՆՔԸ

Բալա ունեմ նազանի,
 Ձեմ տալ հազար թումանի.
 Կը պաչպչեմ իմ բալիս,
 Կը գուրգուրեմ գառնուկիս:

Դէ մեծացիր, իմ քաղցրիկ,
 Ջանիս հասիր, անուշիկ!
 Քո հօր քանդաւած օջախին
 Նեցուկ դարձիր, իմ անգին!

Դու ես լուսը իմ միակ,
 Հանգուցեալիս լիշատակ.
 Պիտի սրբես իմ աչքից
 Արտասուքըս յորդալից...

Դէ, թրվաւ, թրվաւ,
Խնդա, որդիս, խաղ արա!
Կը մեծանաս, կը վառես,
Հանգած ճրագս, իմ բալէս!

Տէր, նախշունիս Դու պահիր,
Զօրացըրու, խընամիր!
Քո պարգևած իմ բերքը
Թող դարմանի իմ վերքը?

Բալա ունեմ նաղանի,
Ձեմ տայ հազար թումանի.
Կը պաչպչեմ իմ բալիս,
Կը փախալեմ գառնուկիս:

Մ Ա Ր Գ Ա Ր Ի Տ Ի Ն

Դէ խնդա, դէ ժպտա, իմ քաղցրիկ,
Խաղ արա, թրվաւ, անուշիկ!
Դէ երգիր, Մարգարիտ, դէ հրճւիր,—
Այ այգւպէս, իմ գառնուկ, թռչկոտիր!

Քանի որ չի անցել, իմ սիրուն,
Քո կեանքի ծաղկաւէտ այս գարուն,
Դու անհոգ միշտ երգիր ինձ համար,
Ըսփոփիր իմ սիրտը վշտահար!

Դեռ մի լար, օ մի լար, իմ հոգեակ!
Ձի հասել դեռ լալուդ ժամանակ.
Դեռ քանի անյայտ է կեանքը քեզ,
Միշտ ուրախ դու ժպտա վարդի պէս!

Քեզ հոգ չէ, թէ քո մեծ քուրերը
Ողբում են իրանց սև օրերը.
Նորանք թող հառաչեն, հեկեկան,
Սակայն դու դեռ խնդա, սիրեկան!

Թէպէտ դու ծնւեցիր, իմ անդին,
Այս դառըն, արիւնոտ ժամերին,
Բայց վիշտը քո սրտին կուսական
Դեռ օտար, օտար է, աննրման!

Դէ ժպտա, թրվա, իմ փոքրիկ, —
Այ ալդալէս միշտ խնդա, անմեղիկ!
Երանի քո սրտին, նազանի,
Երանի! երանի! երանի!

1895 թ. հոկտ. 7-ին.

Ք Ն Ե Ր Ք

Նւէր Աղելայիդային

Հովիւը նստած ժայռի կատարին,
Արթուն աչքերը լառելով չորս դին,
Սրնգահարում էր անուշ ու քաղցրիկ
Եւ հանգիստ տալիս գառներին փոքրիկ:

Սիրուն գառները՝ խոտը վայելած՝
Կանաչի միջին փափուկ նստոտած՝
Նազով ու մանրիկ որոճ են անուշ,
Աչքերը փակած հանգիստ վայելում:

Ես էլ, եմ գառնուկ, անկողնիկիդ քով
Արթուն կը նստեմ քաղցր տաղերով,
Քեզ օրօր կ'սսեմ, կ'երգեմ անուշակ,
Մինչև որ քնես, քնես, իմ հոգեակ!

Լայ-լայ-լայ-լայ, իմ բալաս,
Քնիր, որ շուտ մեծանաս.
Նանի, նանի, նազանի,
Անուշ քնիր, աղաւնի!
Օրօր, օրօր! զօրանաս!
Օրէջօր դու մեծանաս!..

1898 թ. սեպտ, 13-ին.

Ի Մ Ի Գ Է Ա Լ Ի Ն

* *

Երգած երգերով, չքնադ դիցուհի,
Ես քեզ եմ երգում! Ես քեզ չեմ շույի
Ոչ մեծահնչիւն, քաղցր բառերով,
Ոչ պօէտական անուշ լանդերով:
Թոյլ երգիս վերայ դուցէ դու ժպտաս,
Արհամարանքով շուռ դաս ու խնդաս.
Հոգ չէ, ծիծաղիր!—քո արհամարանք
Կը քաղցրըացնի իմ սիրոյ տանջանք!

* *

Երբոր բացւել էր դարունը պայծառ,
Գոյն-գոյն ծաղիկով պճընւել անտառ,—
Քաղցրակարկաչ առակի ափին
Մի անուշաբոյր մանուշակ տեսայ.

Իսկոյն պոկեցի, իմ ալրուած սրտին
Նորան սեղմեցի, բայց սթափւեցայ—
Տեսայ, որ դու չես... ալ մի տատասկոտ,
Դեղին ու վալրի ծաղիկ էր անհոտ:

Հիանում էի պայծառ երկնքով,
Երբոր լուսինը՝ ամպը ճեղքելով՝
Լողում էր հանդարտ ու գեղածիծաղ.
Երբ կարմիր արև ծովումը խաղաղ
Շողշողացնում էր իր ճաճանչները,
Համբուրում ջրի պաղ բիւրեղները.
Բայց նսեմացրիր քո շուք ու փայլով
Շքեղ բընութեան հրաշալիքները!

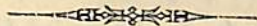
Երբ շղթայակապ, յոգնած, ուժասպառ՝
Ես հեծում էի բանտումը խաւար,
Յանկարծ սոխակի անուշ ձայն հնչեց.
Վանդակիս առաջ սոխակը երգեց
Ու նստեց ծառին: ձգնեցի փշրել,
Խորտակել շղթաս, սոխակիս հասնել՝
Բայց սթափւեցայ—տեսայ, որ դու չես...
Անգութ մի բաժ էր, որ խաբեց այդպէս:

Երգւած ու հին են այս իմ երգերը,
Բայց թարմ ու նոր է իմ սրտի սէրը.
Նա կը մնայ թարմ, մինչև քեզ գտնեմ.
Իսկ երբ քեզ գտնեմ ու սրտիդ տիրեմ,
Օ, այնժամ պիտի թառամի, աւանդ,
ձակատդ զուգող շուշանը չքնաղ!
Այնժամ և սէրս պիտի հնանայ,
Մարի ու հանգչի, անհետ չքանայ:

Ոչ! Սրտիս համար դու միշտ կը մնաս
Ցնորքի Փերի ու լաւերժահարս.
Կը մնաս, իբրև փշապատ դու վարդ,
Անմերձենալի գեղեցկութեան զարդ,
Որպէս զի սէրս չը մարի երբէք,
Որպէս զի անվերջ տանջւեմ վշտաբեկ:
Օ, քեզ ուզում եմ լաւիտեան սիրելի,
Յաւիտեան փնտրել, փնտրել ու մեռնել!..

Երնէկ, Ղազարոս լանկարծ դառնալի,
Սառ գերեզմանից ես վեր կենայի,

Որ քեզ սեղմէի կրծքիս մամռոտ,
Գոնէ մի վայրկեան առնէի կարօտ!
Բայց սարսափում եմ... Ոչ! Կը ցանկայի,
Տապանիս միջից դարձեալ կ'ուզէի,
Որ դու վարդերի, մեխակների մէջ
Անթառամ ծաղիկ մնայիր անվերջ...

ՄԵՐ ԹԱՏՐՈՆԻ ՎԵՏՏԵՐԱՆ
ՏԻԿ. ՍԱԹԻՆԻԿ ՉՄՇԿԵԱՆԻՆ

Յօթելեանի առթիւ

Թանձր մշուշ էր պատել հալ բեմին,
Մռալլ խաւարը տարածել չորս դին.
Մեղածենէի սրբազան տաճար
Հայուհոս առաջ փակւած էր իսպառ:

Բայց ահա յանկարծ դու երևացիր,
Կանթեղի նման պայծառ շողացիր,
Եւ հալածելով դարաւոր խաւար՝
Քոյրերիդ առաջ բացիր սուրբ տաճար:

Նախապաշարմունքն ոտնատակ տւար,
Ազատ, համարձակ բեմը բարձրացար—
Եւ քաղցր հնչեց քո ոսկէ բերնով
Մեր չքնաղ սեռի առաջին թոթով:

Հայ ժողովուրդը՝ շուրջդ հաւաքւած՝
Այսօր հրճոււմ է՝ քեզանով դիւթւած,
Երկըրպագում է բարձր շնորհքիդ
Ու ջերմ կեցցէներ ձօնում անունիդ:

Այս կեցցէները, բուռն ովսանան՝
Անունիդ նման՝ անմահ կը մնան.
Մեր բեմի Մայրիկ! դեռ դարեր երկւոր
Քո դափնիները կը մնան դալար!

Երեսունհինգ-ամեայ քո սօնին
Մատուցած բոլոր պարգև ու ձօնին
Թող և միտնայ այս իմ դաշնակը,
Տկար քընարիս համեստ նըւագը!

1899 թ. յունւարի 14-ին.

Մ Ո Ւ Ջ Ո Յ Ի Ն

(Նաղսօնից)

Պոկիր ճակատից պըսակդ դափնեայ,
Պոկիր, շպրտիր նորան ոտիդ փակ—
Քո դէմքին միայն կը սաղի փշեայ,
Արիւնաթաթախ ու դաժան պըսակ...

*
* *

Օ, չարաճրճի գեղեցկուհիներ!
Դուք հմայեցիք իմ հոգու լարեր,
Տրկար սրտիս հետ խաղացիք երկար
Ու վերջը նորան փշրեցիք խսպառ:

Մըմնջող վերքեր, արիւնոտ վերքեր
Բացիք իմ կրճքում—բայց դուք ան-
տարբեր
Նայեցիք միայն ու լուր պարծեցաք,
Որ դուք չքնաղ էք, ինչպէս հըրեշտակ...

Եւ երբ խորտակեց, սիրտս աւերւեց—
Նորա արիւնոտ դուռն էլ փակւեց,
Ամուր փականքով փակւեց լաւիտեան,
Ել ոչ ոք բանալ չը կարաց նորան:

Դիցուհիները եկան այնուհետ,
Որ նորից խաղան փակւած սրտիս հետ.
Բայց կոյսի գգւանք, սիրանոյշ բարբառ
Օտար մնացին փակ սրտիս համար:

Վարդը խոնարհւեց, կպաւ իմ կրճքիս,
Իր թերթիկները դրեց վերքերիս.
Բայց ըսպեղանին այդ անուշաւէտ
Չը կարաց բուժել կուրճքս ախտաժէտ:

Մեխակ ու շուշան, յասմիկ ու նարգիս
Անուշ բուրմունքով փարւեցին կրճքիս
Եւ իմ վերքերը ցօղով լըւացին.
Բայց նոքա դարձեալ անբուժ մնացին:

Օ, չքնաղ ժենեալ! Ես քեզ կ'անւանեմ
Մեծ հերոսուհի, ես քեզ կը պաշտեմ,
Եթէ ինձ համար նոր սիրտ ըստեղծես,
Վերքերս բուժես, արցունքս սրբես...

Պ Օ Է Տ Ի Ն

(Պուշկինից)

Պօէտ, դու բընաւ մի հըրապուրւել
 համայնքի սիրով!
 Բուռն գովեստի վաղանցուկ ձայնը կը լռի
 շուտով.
 Կը դատապարտի անմիտը, վըրադ սառը կը
 խնդան,
 Սակայն դու եղիր հաստա, անսասան,
 հանգիստ ու դաժան:

Դու թագաւոր ես — տպրիւր միայնակ! Ուր որ
 քո անկախ
 Խելքը քեզ տանի — գնա համարձակ, ազատ
 ու անվախ,

Հասունացնելով սիրած խոհերիդ քաղցր պը-
 տուղներ,
 Վեհ գործքիդ համար չը պահանջելով վարձ
 ու նւէրներ:
 Քո մէջ են նոքա: Մեծ դատաւոր ես ինքըդ
 քեզ համար.
 Բոլորից էլ խիստ դու ես գին դնում գործիդ
 անաչառ:
 Քո գործից գոհ ես, դու խտապահանջ գե-
 ղարւեստագէտ?
 Դոհ ես դու արդեօք? Դէ ուրեմն թող ամ-
 բոխը տգէտ
 Անարգի նորան, վառւող կըրակիդ սեղանին
 թըքի,
 Մանկան չարութեամբ սուրբ զոհարանդ ցնցի,
 տատանի!

Սակայն Ոսկանը գոհ չէր վիճակից.
 Նա միշտ տխուր էր, մռայլ, վշտալից:
 Նորա հարազատ ու միակ որդին՝
 Չը նայած իր հօր խօսք ու խրատին՝
 Գործով պարապել բընաւ չէր սիրում,
 Ուտում էր, խմում ու հանգիստ քնում.
 Նա ձրիակեր էր, վառնող ու շռայլ—
 Էնդուր էր հալըը տխուր ու մռայլ:

II

Հալըը խրատեց, մտածեց երկար,
 Ապա իր որդուն տարաւ այլ աշխարհ.
 Նա որդուն լանձնեց մի մեծ վարպետի,
 Որ նա սորա մօտ բանի, աշխատի:
 Վարպետն էլ սիրով ընդունեց նորան
 Ու նշանակեց ռոճիկ տարեկան.
 Ոսկանի որդուն շատ չէր բանեցնում—
 Հարուստ հօր խաթրու լաւ էր պաշտպանում.
 Կուշտ ուտացնում էր, խմացնում նորան,
 Հագցնում, խընամում իր որդու նման:
 Իսկ երբ բոլորեց, լըրացաւ տարին,
 Որդին ստացաւ վարձը լիովին:
 Վարպետը նորան հըրաժեշտ տւեց,
 Դէպի հալըենիք ճանապարհ գցեց:
 Ոսկանի որդին, երբոր տուն հասաւ,

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԼԵԳԵՆԴԱՆԵՐ

Ա Յ Խ Ա Տ Ա Ն Ք

I

Հարուստ էր Ոսկան, հարուստ, մեծատուն.
 Ունէր նա շատ փող, պատիւ ու անուն:
 Նորա տան դուռը ձմեռ ու ամառ
 Միշտ բաց էր լինում ամենքի համար.
 Քանի՜ աղքատներ հաց էին ուտում
 Նորա սեղանից ու նորան օրհնում:

Ստացած փողը իր հօրը տրւաւ:
Բոլոր փողերը հայրը համարեց,
Իսկոյն շրջւեցաւ, գետը շարտեց,
Ապա ժպտալով նայեց իր որդուն,
Իսկ անհոգ որդին — ոչ ձայն, ոչ ծըպտուն:

III

Գարձեալ Ոսկանը տխուր էր, մըռայլ,
Իսկ նորա որդին ծոլ էր ու շռայլ:
Մի օր էլ հայրը՝ սաստիկ յուսահատ՝
Կանչեց իրա մօտ որդուն բէդ օվլաթ.
Նորան խրատեց, նախատեց երկար
Ու տարաւ իր հետ մի ուրիշ աշխարհ:
Այստեղ նա որդուն տւեց վարպետի,
Որ նա սորա մօտ բանի, աշխատի.
Վարպետին պատմեց որդու արարքը,
Ապա յետ գնաց իրանց աշխարհքը:
Այս նոր վարպետը առաջւան պէս չէր —
Սա շատ բարկացկոտ, անգուլթ ու չար էր:
Ոսկանի որդուն չէր խղճում երբէք —
Նորան տանջում էր նա գիշեր-ցերեկ,
Գործել էր տալիս, անվերջ բանեցնում,
Յոգնեցնում նորան, հալումաշ անում:
Փուչ բանի համար գոչում էր ուժգին,
Բռունցքով խփում շլընքակոթին.
Նորան տըւածը դարդակ հաց էր, չոր,

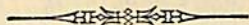
Մի ձեռք էլ մաշւած ու գջլտած շոր:
Եթէ նա լսէր իր հօր խըրատներ,
Չէր քաշիլ երբէք այսպիսի օրեր:
Ոսկանի որդին այնքան նիհարեց,
Եւ խեղճի վիզը այնքան բարակեց,
Որ նորա քթից եթէ բռնէին,
Տեղնուտեղը կ'աւանդէր հոգին:

IV

Վերջապէս մի կերպ տարին լըրացաւ,
Ոսկանի որդին Տէրին փառք տըւաւ...
Նա իր վարպետից ըստացաւ ռոճիկ,
Պարկը շալակեց, գնաց հայրենիք:
Երբոր տուն հասաւ, փողերը հանեց,
Հաշւեց, համարեց ու հօրը յանձնեց,
Երբ հայրը շրջւեց դէպի գետ կրկին,
Ըշտապով բռնեց հօր ձեռքը որդին.
«Հայր, աղաչում եմ, ջուրը մի գցիր,
Արիւն-քրտինքըս գոնէ խնայիր!
Շատ թանկ են նստել ինձ այդ փողերը,
Թանկ են տանջանքիս այդ պտուղները!..»
Տխրութեան ամպը իսկոյն չքացաւ,
Ոսկանը հրճեց և ուրախացաւ.
Նա յուզւած սրտով իր որդուն գրկեց,
ձակատը պաչեց ու նորան օրհնեց:

Է պ ի լ օ գ

Այնուհետ որդին սկըսեց բանել,
 Հօր պատէրները լսել, կատարել.
 Նա թողեց նախկին իր շուլը կեանքը,
 Սկըսեց յարգել սուրբ աշխատանքը:

ԱՐԴԱՐԻՆ ԿՕԳՆԻ ՈՂՈՐՄԱԾ ԸՍՏԻԱԾ!

I

Ուղում էի ձեզ պատմել մի նոր բան—
 Յանկարծ լիշեցի զրոյց պապական:
 Գուցէ շատերդ լսած կը լինէք
 Դուք այն բարեպաշտ ոսկերչի մասին,
 Որ մեղք չէր գործել իր կեանքում երբեք,
 Ոչ գողացել էր, ոչ խաբել մէկին:
 Նա գրլուխը քաշ գործին էր կենում,
 Հալալ քրտինքով իր հացը ճարում.
 Շուտ-շուտ կրկնում էր սրտով երկիւղած.
 «Արդարին կ'օգնի ողորմած Աստուած!»
 Նա այս խօսքերով գործի էր նստում,
 Այս խօսքերով էլ գործից վեր կենում:
 Սակայն ոսկերչի այդ սովորով
 Շարժեց արքայի սրտի զայրուիթը:

II

Արդար ոսկերչին մեր արքան կանչեց,
Թքեց երեսին ու մի լաւ ներկեց.
«Արդարին կ'օգնի ողորմած Աստուած,
Արդարին կ'օգնի ողորմած Աստուած...
Դու այս խօսքերըն այնքան կրկնեցիր,
Որ մեր բոլորի զահլան տարեցիր.
Տիրոջ անունը մաստակի նման
Բերան ես գցել, ծամում լաւիտեան.
Բաւական է քեզ, լիմար, անամօթ,
Զ'ասես այդ բանը էլ ոչոքի մօտ!..»

III

Եւ ոսկերչի մի ականջը մտաւ
Արքայի խրատն, միւսով դուրս եկաւ:
Երբ տեսաւ արքան, որ էլ ճար չը կայ,
Ծառային տըւեց մատնիք արծաթեայ.
«Տար այս մատանին, ոսկերչին լանձնի,
Թող ոսկեջրի, շուտով լետ դարձնի...
Ականջիդ ասեմ, ոչոք չ'իմանայ՝
Ուշադիր եղիր, աչքըդ չորս արա—
Տես թէ՛ որտեղ է պահում մատանին,
Ծածուկ գողացիր ու լետ բեր կրկին!»

Եւ իր արքայի տըւած հըրաման
Մեծ վարպետութեամբ կատարեց ծառան:
Ոսկերչի վերայ մեր արքան խնդաց.
«Տեսնենք, հիմա էլ կ'օգնի քեզ Աստուած...»
Ապա մատանին ձեռքըն առնելով՝
Դուրս եկաւ տնից, նետեց դէպի ծով:
Եւ ալիքները իրար զարնւեցին,
Ծովի անդունդը տարան մատանին:

IV

Խեղճ ոսկերիչըն որոնեց երկար,
Սակայն մատանին չը կար ու չը կար:
Իր մօտ կանչելով նորան մեծ արքան,
Իսկոյն պահանջեց լանձնած առարկան:
Մեր ոսկերիչը լալով ծունկ չոքեց
Ու երեք աւուր ժամանակ խնդրեց.
«Սպասիր, արքայ, դարձեալ կ'որոնեմ,
Ես գիշեր-ցերեկ Տէրին կ'աղօթեմ,
Որ գտնեմ նորից մատանին կորած—
Արդարին կ'օգնի ողորմած Աստուած!..»
Արքան երեք օր ժամանակ տւեց
Ու ոսկերիչին ճանապարհ գցեց:

V

Մեր ոսկերիչը տխուր ու տրտում՝

Հ մը քայլերով շուկան է գնում:
 Այստեղ ծերունի մի ձկնորս նստած:
 Վաճառք էր հանել ձկներըն սրտած:
 Եւ ոսկերիչը մօտեցաւ ծերին,
 Մեծ ախորժակով նայեց ձկներին:
 Թէպէտ կորուստը մտքից չէր անցնում,
 Բայց նորա փորը վեց-վեց էր անոնում:
 Նա մի հիւթալի, խոշոր ձուկ գնեց,
 Պոչիցը բռնած դէպի տուն գիմեց:
 Նա բերեց կաթսան, փայտն ու ջուրը,
 Սկսաւ պատրաստել իր կերակուրը:
 Երբ ձկան փորը դանակով ճղեց
 Եւ փորոտիքը քաշեց, դուրս հանեց —
 Օ, արմանք-զարմանք!.. Մեղայ Բեզ, Աստուած,
 Կորած մատանին լանկարծ շողշողաց...
 Ում մտքով կ'անցնէր, որ ծովի միջին
 Զուկը կարող էր կուլ տալ մատանին!
 «Արդարին կ'օգնի ողորմած Աստուած!»
 Գոչեց ոսկերիչն խիստ ուրախացած:

VI

Նա փառաբանեց Տիրոջ անունը,
 Ըշտապով գնաց արքայի տունը:
 Հէնց որ մեր արքան մատանին տեսաւ,
 Բերանը բացեց, սաստիկ զարմացաւ...

Երբ ոսկերիչըն ամեն բան պատմեց,
 Զերմեռանդ սրտով արքան ձայն տւեց.
 «Այժմ իմացայ, որ ճիշտ է ասւած —
 Արդարին կ'օգնի ողորմած Աստուած:
 Այսուհետ նոյնը ես էլ ամեն ժամ
 Պիտի կրկնեմ ու Նորան փառք տամ!..»

ԱՅԻՆԱՐԻ ԲԱՐԻՔԸ ԱՅԻՆԱՐԻՄ ԿԸ ՄՆԱՅ

Տառս է պատմել, ես չեմ յօրինել—
Տառիս էլ նորա պապն է ասել:
Մինչև օրս էլ բերանից բերան
Պատմում են իրար, թէ ինչպէս արքան
Իր անթիւ գանձը հաշւել չէր կարում,
Իր առատ ոսկու չափը չէր լիշում:
Էհ, այնքան փողեր, ոսկի ու գոհար
Հաշւել, համարել ով կը կարենար?
Նայում էր գանձին շլարած արքան
Ու չէր իմանում ինչ անէր նորան:
Վերջը մտածեց շինել իր համար
Մի շքեղ պալատ, հիացնել աշխարհ.
Որ մեծ ու պստիկ ամեն տեղից գան,
Բերանները բաց՝ նայեն, շլանան:

Եւ ահա անցաւ հինգ թէ վեց տարի,
Երբ վարպետները հմուտ և արի
Պալատի շէնքն իսպառ վերջացրին,
Շքեղ ապարանք հրաշակերտեցին:
Ապարանք էր դա և ոչ ձեր գիտցած,
Այլ ըսքանչելի մի բան չը տեսնած!—
Պատերը արծաթ, յատակը մարմար,
Օճորքը ոսկի, շուրջն անգին քար.
Իսկ սիւների վրայ գեղեցիկ նախշած
Գոհարներ էին կարգերով շարւած,
Որ մէկը գրեմ?... Ըզմայլում էր մարդ,
Երբ նայում էր այդ տան շքեղազարդ!

Պալատի շէնքն աւարտած օրին՝
Իր ողջ պետութեան բոլոր ծերերին
Կանչում է արքան, մեծ խնճովք սարքում,
Երգ ու մուղիկով շատ քէֆ է անում:
Ճաշից յետ արքան դիմեց հիւրերին
Ու կարծիք հարցրեց պալատի մասին:
Ամենքը հերթով սկսեցին յայտնել
Իրանց զարմանքը և շէնքը գովել:
Այդպիսի մի շէնք իր ամբողջ կեանքում
Ոչ ոք չէր տեսել արար-աշխարհքում.
Այդպիսի պալատ դեռ չէր կառուցւած,
Ոչ տեսնած բան էր և ոչ էլ լսւած:

«Ողորմած արքայ, — նկատեց մի ծեր, —
 Բոլոր հիւրերըդ տւին գովեստներ,
 Քո շքեղ տնով երկար հիացան.
 Բայց ապարանքիդ մի պակասութեան
 Մասին մոռացան, ոչինչ չ'ասացին —
 Խոշոր պակասը չը նկատեցին:
 Խօսք չը կայ՝ լաւ է, լաւ է ու սիրուն,
 Ոչ մի թագաւոր չ'ունի այդպէս տուն,
 Սքանչելի է!.. բայց... ունի դռներ!
 Ախ, երանի թէ այդ այդպէս չ'ըլնէր!»

Յանկարծ ամենքը բարձրացրին քրքիջ,
 Ծաղրով, ծիծաղով թնդացրին դահլիճ.
 «Վիզըդ չը կոտրի, տխմար ծերունի!
 Առանց դռների ախար տուն կ'ըլնի?
 Այ, աղբաթըդ խէր, բերան ես բացում
 Ու այդպէս ցանցառ բաներ ես խօսում?...»
 — «Հասկացէք խօսքըս, — ասաց ծերունին, —
 Զուր էք ծիծաղում!.. Թէ չը լինէին
 Ահա այս դռներ, այնժամ մեր արքան
 Այստեղ կը մնար, այստեղ յաւիտեան.
 Բայց երբ նա մի օր աւանդի հոգին,
 Հրաժեշտ պիտի տայ շքեղ պալատին.
 Այս գոհարները, անգին քարերը,
 Հարստութիւնը, բոլոր գանձերը

Նա պիտի թողնի պալատում թափած,
 Իսկ ինքը մենակ՝ դադարում պառկած՝
 Պատանած երկու արշին կըտաւով՝
 Պիտի դուրս գնայ ահա այս դռնով!..
 Դու մեզ զարմացրու, արքայ քաջարի,
 Ոչ թէ պալատով, այլ գործքով բարի!..
 Լռեց ծերունին: Մըռալից արքան:
 Տիրեց լըռութիւն գերեզմանական...

Ո Ս Կ Է Զ Կ Ն Ի Կ

I

Ծովի եզերքին ապրում էր հըզօր,
 Սակայն ցաւազար, մի ծեր թագաւոր:
 Հազար միջոցներ, բժիշկ ու դարման
 Արքային բուժել չը կարողացան:
 Եւ մի աստղաբաշխ ասաց արքային,
 Որ եթէ որսան Ոսկէ Զկնիկին,
 Նա նորան ցաւից կ'ազատի իսպառ
 Ու էլ չի տանջւիլ այդպէս չարաչար:
 Իսկոյն տրւեցաւ սաստիկ հրաման՝
 Ծովի մէջ նետել բազմաթիւ ուռկան:
 Եւ Ոսկէ Զուկը լանկարծ շողշողաց՝
 Արքայի որդու ցանցումը գերլած.
 Նա աղաչում է մարդկային լեզուով

Ազատեն կրկին, գցեն նորան ծով.
 Նա խոստանում է այդ բանի համար
 Թանկագին փրկանք, բարիք անհամար:
 Արքայորդին էլ խղճաց Զկնիկին,
 Նետելով ծովը, ազատեց կրկին:

II

Երբ արքայորդին ու ձկնորսները
 Ծովն էին գցում իրանց ցանցերը,
 Աստղաբաշխը նայեց աստղերին,
 Իսկոյն գուշակեց, ասաց արքային.
 «Հարազատ որդիդ, արքայ ողորմած,
 Հէնց այս րոպէիս Զկնիկին որսաց,
 Բայց խղճաց նորան, դարձեալ ծով նետեց:»
 Եւ հիւանդ արքան վշտագին գոչեց:
 — «Այլ ևս որդի չ'ունեմ ես իսպառ.
 Աքսորէք նորան մի հեռու աշխարհ!»
 Թագուհի մայրը՝ արցունքըն աչքին՝
 Կանչեց իրա մօտ թշառ զաւակին,
 Վերջին անգամը իր կրծքին սեղմեց,
 Համբուրեց նորան ու ճանբան օրհնեց.
 «Տէր ընդ քեզ, որդի! ուր էլ որ գնաս,
 Վերջին խրատս դու չը մոռանաս —
 Ընտրիր քեզ համար ընկեր այնպիսի,
 Որ ամեն բարիք քեզ հետ միշտ կ'իսի,

Որ ամեն գործում լինի աջակից,
Սնբաժան եղբայր, հալալ, սըրտակից!»
Մայրը իր որդուն համբուրեց կրկին,
Լացեց ու տւեց հրաժեշտը վերջին:

III

Արտաքսւած որդին՝ տխուր ու տրտում՝
Թողեց հայրենիք, ընկաւ ճանապարհ:
Անցնում է ձորեր, գնում է, գնում
Ու վերջը հասնում մի օտար աշխարհ:
Մի ընկերի հետ ալստեղ միասին
Զրոյց արեցին, ճաշի նստեցին:
Ընկերը կտրեց, հացը բաժանեց
Ու մեծ բաժինը իր առաջ դրեց:
Մօր խօսքը լիշեց արքայի որդին
Եւ իսկոյն ձգեց, թողեց ընկերին:
Արտաքսւած որդին գնում է մենակ,
Անցնում է ձորեր, հասնում մի քաղաք:
Մի ընկերի հետ ալստեղ միասին
Զրոյց արեցին, ճաշի նստեցին:
Ընկերը կիսեց, հացը բաժանեց
Ու նորա կէսը ընկերոջ տւեց:
Մօր խօսքը լիշեց արքայի որդին,
Իսկոյն ճանաչեց հալալ ընկերին:
Այս ընկերի հետ նա ջ ա ն ասելով՝

Անցնում է ձորեր, անցնում լեռ ու ծով՝
Ու վերջը հասնում մի մայրաքաղաք,
Ալստեղ երկուսով վարձում մի տընակ:
Դարձաւ ոսկերիչ ընկերն անբաժան,
Շինեց մատանիք, օղ, ապարանջան.
Արքայորդին էլ ամեն օր տանում
Ոսկէ իրերը՝ վաճառք էր հանում:

IV

Ահա մի օր էլ արքայի որդին,
Երբ որ տարել էր ծախելու իրեր,
Լսեց մեծ աղմուկ փողոցի միջին—
Թէ այր և թէ կին, թէ մանուկ, թէ ծեր՝
Իրար հրելով, ամենքն էլ վազում,
Դէպի արքայի պալատն են դիմում:
Արքայորդին էլ երկմտութիւնից
Սկըսեց գնալ ամբոխի յետից:
Նա հասաւ պալատ և բազմ մտաւ,
Գիտես, ընթերցող, թէ նա ինչ տեսաւ!—
Ամբոխը բազում իրար է անցնում,
Իրար խռնում. իսկ պատշգամբում
Արքայադուստրն էր լուռ ու մունջ նստած,
Նորա առաջ էլ մի տղայ կանգնած:
Երիտասարդը ջանքեր էր անում,
Շատ ճիգ էր թափում, հնարք որոնում՝

Մի կերպ խօսացնի արքայադստեր,
 Բանայ պապանձւած լեզւի կապանքներ:
 Թէ նա խօսացնէր համը աղջըկան,
 Այնժամ կը դառնար արքայի փեսան:
 Սակայն ամեն ջանք անցնում էր ի զուր—
 Աղջիկը դարձեալ համը էր ու լուռ...
 Եւ թագաւորը, ըստ իր պայմանին,
 Հըրաման տւեց կախել խեղճ տղին:
 Իսկոյն դահիճներն բռնեցին նորան,
 Քաշեցին, տարան դէպի կախաղան:
 Թշուառ պատանին գոչեց ողբագին,
 Աչքերը չուեց, աւանդեց հոգին...
 Մեր արքայորդին սարսափած վազեց,
 Եկաւ, ընկերոջ բոլորը պատմեց:

V

Ընկերը լսեց—և խորհրդաւոր
 Ժպիտը խաղաց նորա երեսին:
 Արքայի որդուն նա հետեւեալ օր
 Յայտնեց, որ ինքն այն չքնաղ կոյսին
 Անշուշտ կը բուժի, լեզուն կը բանայ:
 Ոսկերիչ ընկերն արքունիք գնաց,
 Իր նպատակն արքային ասաց.
 Նա առաջարկեց, որ մունջ աղջըկան
 Տանեն դահիճը, իրանք հեռանան:

Իսկ թագաւորը դռան յետեից
 Ծածուկ թող դիտի և լսի դրսից:

VI

Եւ ոսկերիչը մտնում է հանդարտ
 Դահլիճը զուգւած ու շքեղազարդ:
 Ոսկեթել բարձին՝ լռիկ ու հեզիկ՝
 Բազմած էր չքնաղ արքայադստրիկ:
 Մունջ գեղեցկուհուն նա գլուխ տւեց
 Ու նորա նստած բարձին նա դիմեց.
 «Օ! բարով տեսանք, դու բարձ ոսկեթել!»
 Իսկ բարձն ապաց. «Բարով ես եկել!»
 Արքայադուստրը մնաց զարմացած—
 Նա իր կեանքումը երբէք չէր լսած,
 Որ անշունչ բարձը կարող է խօսել,
 Մարդու պէս ասել ու պատասխանել:
 «Այ, արմանք-զարմանք!.. մեղայ Բեզ,
 Աստուած!»—

Դրսիցը արքան ասում է ապշած:
 Ոսկերիչն ասաց. «Բարձ, գիտես՝ ինչ կայ?»
 —«Ոչինչ չը գիտեմ, արեւս վըկայ!»
 Արքայի դուստրը ականջը սրեց,
 Ոսկերիչըն էլ բարձին այս պատմեց:

VII

«Կային, չը կային երեք ընկերներ—
Մի դերձակ, մի հիւսն, երրորդը՝ տէրտէր—
Երեքն էլ սիրով, անկեղծ ու արդար:
Նրանք ունէին բազմաթիւ ոչխար,
Որոնց երեքն էլ գիշերը հերթով
Պիտի հովւէին արթուն աչքերով:
Հերթը հասնում է հիւսնին մի գիշեր.—
Երբ քընած էին նորա ընկերներ,
Նա կտրեց մի ծառ, փայտէ մարդ շինեց,
Կանգնացրեց գետնին ու ինքը քնեց:
Դերձակինն էր հերթը միւս գիշեր.—
Երբ քընած էին նորա ընկերներ,
Մթութեան միջին տեսնում է լանկարծ
Մի մեծ փայտէ մարդ, գետնին դիք կանգնած:
Նա շոր է կարում, փայտին հագցընում,
Իսկ ինքը պառկում, անուշ խումփացնում:
Երբ մեր տէրտէրը հետեւալ գիշեր
Տեսաւ այն կանգնած մարդկային պատկեր,
Չօքեց, աղօթեց իր Տէր Աստուծուն,
Որ շունչ պարգևի այդ փայտէ մարդուն:
Նորա աղերսը Աստուած էլ լսեց
Ու փայտէ մարդուն հոգի պարգևեց:

Դէ, ոսկեթել բւրձ, ասա ինձ հիմի—
Այդ ասած մարդս ում կը պատկանի?»

Բ Ա Ր Ձ

Ի հարկէ, հիւսնին:

Ո Ս Կ Ե Ր Ի Ձ (պնդելով ասածը)

Ոչ, ոչ! դերձակին!

Բ Ա Ր Ձ (բարկացած)

Ոչ, հիւսնին! հիւսնին!

(Բարձր և Ոսկերիչը տաքացած
սկսում են վիճել)

ԱՐՔԱՅԱԴՈՒՍՏՐ (համբերութիւնը
հատած և հազիւ հազ թոթովելով)

Դուք սխալւում էք... Նա տէրտէրինն է!..

VIII

Իսկոյն ներս վազեց սրտատրոփ արքան,
Գրկեց քաղցրախօս իր սիրուն աղջկան
Եւ ուրախութեան արցունքը աչքին՝
Համբուրեց, օրհնեց իր փեսացուին:
Թագուհի մայրը, պալատականներ,
Շատ մեծամեծներ, բարձր իշխաններ՝
Ուրախ հրճելով՝ դահլիճ վազեցին

Ու թագաւորի աչքը լոյս արին:
Ամբողջ պալատը, իբրեւ մարմնացած
Մի ուրախութիւն, թնդաց, որոտաց:
Արժանի փեսին ամենքը գովում,
Անվերջ օրհնում են ու փառաբանում:
Ալեգարդ արքան հարսանիք սարքեց
Եւ ոսկերչի հետ դստեր պըսակեց.
Իր գանձի կէսը տըւեց փեսային,
Պետ նշանակեց իր զօրքի գլխին:

IX

Իբրեւ սրտակից եղբայր անբաժան՝
Բարեքը կիսեց արքայի փեսան,
Արքայի որդուն, անկեղծ ընկերին,
Նա մխիթարեց, տըւեց իր բաժին.
Ապա դաշոյնը նա ձեռքն առաւ
Ու նորահարսին կիսել կամեցաւ:
Մեր արքայորդին ահ ու սարսափով՝
Ընկերի առաջ չոքած ու լալով՝
Խնդրում է խղճալ անմեղ աղջրկան,
Ի գուր չը սպանել, խընայել նորան.
«Ես գոհ եմ տըւած քո բարեքներով,
Կինդ քեզ լինի իր ամբողջ կեանքով.
Մի կիսիր նորան, թող նա ողջ մնայ!
Քեզ համար լինի! Օ, նորան գթա!..»

Դաշոյնը թողեց արքայի փեսան,
Գրկեց ընկերին և ասաց նորան.
«Դու արքայորդի, իմ ընկեր քաղցրիկ,
Քեզ է պատկանում այս սիրուն աղջիկ!
Երբ հիւանդ հայրդ զրկեց քեզ տնից
Ու քեզ աքսորեց իր պետութիւնից.
Երբ յուսահատւած ու մրտամոլոր,
Անցար աշխարհներ, ընկար սար ու ձոր—
Ես եկայ քեզ մօտ պարտքըս քեզ տալու,
Տարտամ վիճակից քեզ ազատելու.
Ես բացի լեզուն արքայադստեր
Միայն քեզ համար, իմ բարի ընկեր!
Առ դու քո հարսին և բոլոր բարեք,
Ճանապարհ ընկիր դէպի հայրենիք!
Առ և այս դեղը, այս կը տաս քո հօր
Եւ նա կը բուժւի իր ցաւից բոլոր!
Այսուհետեւ մենք չենք տեսնիլ իրար.
Յանկամ երկուսիդ բարի ճանապարհ!
Կ'ուզես իմանալ՝ արդեօք ով եմ ես?—
Այն Ոսկէ Զուկն եմ, որին, լիշտւմ ես,
Դու մի ժամանակ ծովում որսացիր,
Խղճալով նորան, ծովը գցեցիր...»
Ասաց Զկնիկը, իսկոյն չքացաւ:

Ք Ե Ա Փ Ա Ջ Ե Ի Մ Բ Ա Ի

Մանուկները հաւաքւեցին,
Քուրսու տակը նստոտեցին.
Պապն էլ նստած ծալապատիկ՝
Տաքանում էր նոցա մօտիկ:
Հրճւում էին կայտառ թռուներ,
Մերթ ճլվլում, մերթ ծիծաղում,
Մերթ ծերուկի միրքի թելեր
Ուրախ-ուրախ քաշում, խնդում:
Ծերուկ պապն էլ գուրգուրելով՝
Յանկարծ «հա՛» էր անում խանդով,
Իր թռուներին յանկարծ վախցնում,
Նորանց կուշտ-կուշտ ծիծաղեցնում:
Դուրսը ցուրտ էր, սառնամանիք,

Մռայլ, տխուր էր բոլոր երկինք.
Խոշոր ձիւնը քուլայ-քուլայ
Թափթփւում էր երկրիս վերայ:
Ահա դուռը լայն բացւեցաւ
Ու կարմրած քթով մտաւ՝
Ծիծաղադէմ, ուրախ-ուրախ՝
Պապի մեծ թռուն ձիւնաթաթախ:
«Պահօ՛! ինչ ես դառել, Մանուկ!
Կարծես լինես թան ընկած մուկ!»—
Ծիծաղելով ասաց պապը.—
«Արի, արի քուրսու տակը»:
— «Այ պապ, այնպէս ձիւն է թափւում,
Որ ոչ մի բան չի երևում՝
Ոչ Մռաւ, ոչ Քեափազ սարը,
Ոչ էլ նորա ցից կատարը!»
Պապը տխուր գլուխը կախեց,
Քթախոտի տուփը հանեց.
Երկու մատով թունդ բռնոթին
Բռնկացրեց պարարտ քթին.
«Այ, գիդի հա՛!.. Ժամանակ կար,
Սար չէր հասնիլ մեր Քեափազին.
Այնքան բարձր էր նորա կատար,
Որ կորչում էր ամպի տակին:
Մի պայծառ օր Քեափազ սարը
Ու հարեան Մռաւը լեռուր

Հաց թխելիս կռիւ արին
Ու մէկմէկու հայհոյեցին:

Ք ե ա փ ա ղ

«Իմ վեհ գլխով շւաք եմ դցում
Ողջ Երեան իմ տակ ծածկում.
Իսկ դու ինչ ես!.. մի թոյլ, փտած
Հողաբլուր, թղթիկ ընկած»

Մ ա ա լ

«Իմ բարձունքից պարզ աչքերով
Նայում եմ ես ողջ աշխարհին՝
Իմ լանջի տակ քեզ թողնելով...
Թքեմ խարխուլ քո կատարին!»

Երկու լեռուր կատղած կերպով
Մռնչացին բարձր ձայնով.
Դաշտեր, ձորեր նորանց վեճից
Որոտացին միանգամից:
Ահա վեճը մարտի փոխւեց.—
Եւ Քեափաղը շամփրով զարկեց
Իր հարևան Մռաւ լեռան,
Լանջը ճեղքեց, կիսեց նորան:

Մռաւն էլ իսկոյն սաջը *) վերցրեց
Ու Քեափաղի ճակտին խփեց.—
Դղրդաց շուրջը... լեռուր փրլաւ,
Գոռոզ կատարն խորտակեցաւ...
Մարգիկ, գազան և անասուն՝
Սարսափահար ու շշլւած
Այս ու այն կողմ վազվզեցին—
Չը գիտէին՝ ուր փախչէին:
Լեռ-քարերի զրդոցը
Ու շրջակայ դղրդոցը
Երկու ամիս չէր դադարում,
Չէր դադարում ու վերջանում:
Աստուած մեզնից հեռու տանի,
Շատ դժւար էր, զարհուրելի...
Դուք տեսել էք Գեօզ-գեօլ լիճը,
Այն՝ որ մեծ-մեծ ձուկ կայ մէջը?
Նորա տեղում մի ժամանակ
Հոսում էր մի փոքրիկ գետակ.
Երբ որ լեռուր խորտակեցաւ,
Ջրի առաջն կըտրւեցաւ:
Հաւաքւելով, հաւաքւելով՝
Ջուրը կանգնեց, դարձաւ մի ծով.

*) Բոլորաձև երկաթէ թիթեղ, որի վերայ հաց
են թխում:

Երբ Քեափազը հտնգստացաւ,
Նայեց լճին ու զարմացաւ...»

Պապը լռեց: Դեռ բաց-բերան
Նայում էր մեծ թռուը նորան.
Իսկ փոքրերը լռիկ-մնջիկ՝
Քնած էին արդէն քաղցրիկ:

Ա Մ Ի Բ Ա Ն

I

Մեզնից ոչ հեռու, Վրաց աշխարհում,
Կովկաս լեռների լանջերից մէկում,
Ուր Լեախա գետն է հոսում փրփրած,
Քարափի գլխին հովիւ էր նստած:
Նա նըլագում էր իր սալամուրին*)
Ու հանգիստ տալիս իր ոչխարներին:
Քաղցր հնչիւնը սալամուրիի
Եւ կարկաջիւնը արծաթ ջրերի,
Իրար խառնւելով բընութեան ծոցում,
Մի կախարդական երգ էին կազմում:
Անուշ գեղգեղից ձորեր, սար ու քար

*) Սրինգ:

Ըզմայլւում էին, ձայն տալիս իրար:
 Զահէլ վրացին երգից տաքացաւ
 Ու իր խաշներին խապառ մոռացաւ:
 Հօտի առաջնորդ երկու այծերը
 Քաշւեցին հեռու, դէպի լեռները,
 Ոչխարներին էլ իրանց հետ տարան,
 Հովիւի աչքից հեռացան, կորան:

II

Եւ հըրապուրւած հովիւն ըսթափւեց,
 Թողեց սրինգը, իր շուրջը նայեց,
 Բայց հօտը չը կար... Իսկոյն նա իջաւ
 Քարափի գլխից, մահալին առաւ,
 Դէպի լեռները գնաց վազէվազ,
 Ցիրուցան հօտը ժողվեց հազիւհազ:
 Բայց չարաճճի երկու այծերը,
 Տըմբտըմբացնելով ձիգ միրուքները,
 Երկայն պողերը օդում շարժեցին,
 Կամակոր ձայնով պինդ մըկըկացին:
 Ապա թռչելով քարափից-քարափ,
 Վազեցին, հասան Լեախւայի գետափ:
 Հովիւը լոգնած՝ վազում էր, վազում—
 ձարպիկ այծերին հասնել չէր կարում:
 Դետի եզերքից այծերը փախան,
 Վազեցին ձորը ու աչքից կորան:

Հովիւը քրտնած՝ վազում էր, վազում—
 Ըմբոստ այծերին գտնել չէր կարում:

III

Եւ մեր հովիւը լոգնած, շնչասպառ՝
 Սհա քարձրացաւ մի սարի կատար.
 Երկար աչք ածեց, նայեց իր չորս դին,
 Փախած այծերը դարձեալ չը կային:
 Եւ լանկարծ լսեց խոր-խոր ձորերից
 Մի հսկայական ձայն ահւելից.
 Ահ ու սարսափից հովիւը ցնցւեց
 Եւ արձան կտրած՝ ականջը լարեց:
 Այդ զարհուրելի ձայնիցը դաժան
 (Ոչ որոտմունք էր և ոչ էլ գազան)
 Լեռներ ու ձորեր դղրդում էին
 Ու դղրդոցը վերացնում երկին:
 Իրան սիւտ տալով՝ հովիւը ջահէլ
 Դէպի այդ ձայնը ըսկըսեց քալել:
 Քանի հովիւը առաջ էր գնում,
 Այնքան այդ ձայնը հուժկու էր դառնում:

IV

Եւ նա սրտեանից դաշոյնը հանեց,
 Մի մեծ քարայրի առջևում կռնգնեց:

Ապա երեսը խաչակնքելով՝
 Ներս մտաւ ւայրը ահ ու սարսափով:
 Եւ ինչ է տեսնում!—Յատակի վերայ
 Պառկած գոչում է մի մեծ ափափա...
 Հովւի ծնկները ահից դողացին,
 Գլխի մազերը բիզ-բիզ ցցւեցին...
 Հաստ շղթաներով կապւած, կաշկանդւած՝
 Հսկան փռւած էր, գետնից ամրացրած:
 Նա մռնչում էր, ուժգին հառաչում,
 Ահարկու ձայնով ւայրը տատանում.
 ձգնում էր փշրել շղթան ամրակուռ,
 Բայց նորա ջանքն անցնում էր ի գուռ:
 Նորա մի կողքին մի թուր էր ընկած,
 Իսկ միւս կողքին էլ դրած էր չոր հաց:
 Շղթայած ձեռքը թրին էր մեկնում,
 Բայց նա հեռու էր, ձեռքը չէր հասնում.
 Ամուր կապանքը ձգում էր կրկին,
 Յուսահատ գոչում, հառաչում ուժգին:

V

Հովիւը շրջւեց և ուզեց փախչել,
 Բայց հսկան լեռից ըսկըսեց ձայնել.
 «Մի վախիր ինձնից, դու ով բարի մարդ,
 Եկ, ինձ մօտեցիր անվախ ու հանդարտ!»
 — «Ասա ինձ, ով ես, վիթխարի հսկալ?

Չար ոգի ես դու, թէ քրքրատոնեալ?»
 «Ես նա եմ, որը ճեղքեց ամպերը,
 Սլացաւ վերև, դէպի աստղերը.
 Ես նա եմ, որը երկինք վերացաւ,
 Յիսուսի կողքին փառքով բազմեցաւ.
 Ես նա եմ, որը չը հընազանդւեց,
 Տիրոջ պատւէրը ոտնատակ տըւեց.
 Ես նա եմ, որը երկնքից արդար
 Գողացաւ կրակն ու բերեց աշխարհ—
 Ինձ արգելւած էր, բայց ես գողացայ,
 Այդ պատճառով էլ այս օրին հասայ.
 Ես նա եմ, որին ամբողջ Վըրաստան
 Վաղուց յիշում է, կոչում Ամիրան»...

VI

Հէնց Ամիրանի անունը լսեց,
 Իսկոյն հովիւը երկիւղից ցնցւեց.
 Նորա աչքերը լանկարծ մթնեցին,
 Նա տատանւեցաւ ու փռւեց գետնին:
 Իսկ Ամիրանը առաջւայ նըման,
 Ուժգին գոչում էր, ձգձգում շղթան:
 Երկար դարերով հսկան բանտարկւած
 Իր մթին ալրում, շղթայով կապւած,
 Արցունք էր թափում, դառըն հեկեկում,
 Առտուճոյ տըւած պատիժը կրում:

Եւ հըրեշտակը երկնից ամեն օր
 Բերում էր արը մի հացի կտոր.
 Իսկ եօթը տարին հազիւ մի անգամ
 Քարայրի պատը բացւում էր առժամ,
 Արևի շողքը քիչ ներս էր մտնում
 Ու դարձեալ փախչում, բանտը մթնացնում:
 Այսպէս Ամիրան իր մեղքի համար
 Գետնից շղթայւած՝ տանջւում էր երկար:

VII

Երբ որ հովիւը քիչ ուշքի եկաւ,
 Հսկան խրախուսեց, նորան սիրտ տըլաւ:
 Հովիւը տեսաւ նորա տանջանքը
 Ու յայտնեց իրա սրտի ցաւանքը.
 «Թէ ես կարենամ, թէ ձեռքովս դայ,
 Անշուշտ քեզ կ'օգնեմ, տառապեալ հսկայ»:
 — «Սուրս մօտեցրու!.. Սուրս թէ ինչ տաս—
 Ես կը խորտակեմ այս ծանր շղթաս»:
 Բարի հովիւը երկար չարչարեց,
 Բայց սուրը ծանր էր, տեղից չը շարժեց:
 — «Օ, աղաչում եմ, շուտով տուն վազիր,
 Պարան կամ շղթայ բեր, սրբիս կապիր.
 Այնժամ պարանով սուրըս կը քաշեմ,
 Կը մօտեցնեմ ինչ, շղթաս կը փշրեմ.
 Եւ երբ ազատեմ իմ կապանքներից,

Թանկագին փրկանք կը ստանաս ինձնից:
 Սակայն զգոյշ կաց, որ վերադարձին
 Զը խօսես բնաւ, չը խօսես ճանքին!..»

VIII

Հովիւն իսկոյն ճանապարհ ընկաւ,
 Վաղէվազ գնաց, իրանց տուն հասաւ:
 Նա առաւ իր հետ հաստ-հաստ պարաններ
 Ու մի քանի հատ ամուր շղթաներ.
 Անխօս, լուռ ու մռնջ գուրս ելաւ տնից,
 Գէսլի քարայրը ըշտապեց նորից:
 Նա դեռ չէր հասել հսկայի բանտին,
 Երբ որսորդները նորան բռնեցին.
 «Էյ! ուր ես տանում շղթան, պարանը?
 Ծուռ ասա, թէ չէ բուրդ է քո բանը!»
 Հովիւը լուռ էր, ոչինչ չէր խօսում:
 Բայց որսորդները նորան չարչարում,
 Քաշքշում էին, ծեծում անխնայ,
 Որ հարց ու փորձին նա պատասխան տայ:
 Համբերութիւնից հովիւն ելած,
 Դաշոյնը հանեց, գոչեց կատաղած.
 «Հառամդադաներ! ինչ հանգիստ թողէք,
 Թէ չէ բուրդիդ կը մորթեմ մէկ-մէկ!..»

IX

Յանկարծ երկինքը ուժգին որոտաց,
 Ամբողջ աշխարհը թնդաց, դղրդաց.
 Լեռան գագաթից պոկւեց մեծ ժայռը,
 Գլորւեց ներքեւ, դէպի քարայրը:
 Եւ որսորդները երկիւղից փախան,
 Նապաստակի պէս ձորում կուչ եկան:
 Վազեց հովիւը, վազեց շնչասպառ,
 Հասաւ այրի մօտ... բայց ճանբայ չը կար—
 Վիթխարի ժայռը անյողգողդ կուրծքը
 Թեքել էր այրին ու փակել մուտքը:
 Եւ յուսահատւած հովիւը լացեց,
 Երկար հեկեկաց, հսկային կանչեց.
 Բայց ժայռի տակից պատասխան չը կար:
 Լեռներն էին ձայն տալիս իրար,
 Միանում հովւի ողբին դառնագին,
 Ընդհանուր սուգը վերացնում երկին...

X

Եւ Ամիրանի տխուր վախճանը
 Այժմ էլ լիշում է ողջ Վըրաստանը.
 Մինչև հիմա էլ Կովկաս լեռներում,
 Որտեղ Կաղբեկն է երկինք ամբառնում,
 Մեր մեծահոգի հովիւի տարած
 Շղթաներն են գետնին թափթփած:

Մ Ե Թ Ո Ս Ի Ե Ր Ը Ջ Ը

I

Շատ պարզերես էր մարդկանց առաջին
 Իր բարի գործքով մեր Մաթոս ամին:
 Ողորմութիւն էր նա միշտ բաժանում,
 Որբին, աղքատին օգնում, խընամում:
 Նա բարեպաշտ էր և աղօթասէր,
 Կարդում էր յաճախ սրբազան գրքեր՝
 Նարեկ ու Սաղմոս, սուրբ Աւետարան,
 Վարք Սրբոց, Մաշտոց ու Կտակարան:
 Ամենքը նորան միշտ լիշում էին,
 Գովեստներ ձօնում նորա անունին:

II

Եւ մեր կրօնասէր, բարեգործ ամին
 Ունէր մի երկար զուռնա ահագին:

Հէնց որ տալիս էր աղքատին սոված
Մի քանի կոպէկ, կամ մի պատառ հաց.
Հէնց որ իր ծախքով մեռել էր թաղում,
Կամ թէ պանդուխտին իր տուն ընդունում,
Իսկոյն վազում էր, կանգնում կըտուրին,
Իր երկար զուռնան դնում բերանին.
Ածում էր զուռնան, բարձրաձայն փչում,
Իր բարի գործքը աշխարհին յայտնում:

III

Եւ նա հմտութեամբ փչում էր զուռնան
Ու նրա միջով պատմում ամեն բան:
Խօսող զուռնայի ձայնին անուշիկ
Ականջ դնելով ըզմալլած մարդիկ՝
Փառք էին տալիս բարի Մաթոսին,
«Մաշալլա» ասում նորա արածին:
Ամին լսելով այդ գովեստները,
Անվերջ ովսանան ու կեցցէները,
Հրճում էր, խնդում նա ինքըն իրան,
Պարծենկոտութեամբ զլում իր զուռնան:

IV

Յետոյ Մաթոսը կտրից իջնելով՝
Գնում էր ժամը երկիւղած դէմքով.

Ժամի մէջտեղում չոքում էր ամին,
Ձեռքերը պարզում դէպի սուրբ երկին.
Նա աղօթում էր, սաղմոսներ երգում,
Տիրոջ անունը բարձրաձայն օրհնում:
Եւ ժողովուրդը տեսնելով նորան՝
Դարձեալ կրկնում էր նախկին «մաշալլան».
«Լոյս դառնայ հոգիդ, այ Մաթոս ամի!
Դու գողին նստես Հայր Աբրահամի»

V

Բայց ներողութիւն, շեղեցինք հարցից!
Չորս գլուխ անցանք այս պօէմայից,
Սակայն Մաթոսի երազի մասին
Ոչինչ չ'ասացինք մենք ամենեւին:
Թողնենք մենք հանգիստ Մաթոսի զուռնան,
Մի կողմը թողնենք մարդկանց ովսանան,
Ու տեսնենք՝ թէ ոնց գիշերն երազում
Ամին լիշում է ու մէկ-մէկ թլուում
Իր արած բոլոր բարի գործերը,
Պարծանքով ծեծում զրախտի դռները:

VI

Եւ նրա առաջ ահա բացեցան
Ոսկեզօծ դռներն սուրբ Արքայութեան:

Երկու հըրեշտակ փայլուն թևերով՝
 Շեմքի մօտ կանգնած արթուն աչքերով՝
 Ձեռքերին բռնած հըրեղէն թուրը՝
 Պահպանում էին դըրախտի դուռը:
 Դռան մօտ կանգնեց մեր Մաթոս ամին,
 Հիացած, ապշած նայեց դըրախտին.
 Նայում էր հեռւից և սքանչանում,
 Բերանը բացած՝ անվերջ հիանում:

VII

Ծաղկազարդ, կանաչ դըրախտի միջին,
 Աստղերով զուգւած Իր հզօր դահին
 Վեհ ու մեծապանծ բազմել էր Աստուած,
 Նորա աջ կողմն էլ Արդին էր նստած:
 Իսկ Հոգին Սուրբը Նոցա վերևը
 Աղաւնու նման բացել էր թևը,
 Լոյս ու շնորհքը տարածել չորս դին
 Ու պատսպարել բոլոր սրբերին:
 Եւ հրճւում էին սրբերը, երգում,
 Սուրբ Երրորդութեան մաղթանքներ ձօնում:

VIII

Սուրբ հրեշտակները վարդերի միջին
 Թռչկոտում էին, փառք տալիս Տէրին:

Եւ ահա լանկարծ Եղիայ մարգարէն
 Առաջ սըլացաւ կառքով հըրեղէն,
 Դըրախտից ելաւ, ճեղքեց ամպերը,
 Հեռացաւ դէպի երկնի խորքերը.
 Բարձր երկինքը նա որոտացրեց,
 Առատ անձրևը աշխարհ ուղարկեց:
 Մարգարէն կրկին լեռ վերադարձաւ
 Եւ ծառաստանում իսկոյն չքացաւ:

IX

Մի փոքր հեռու նստած էր հանդարտ
 Ծառի ստւերում մի ծեր ալեգարդ.
 Բոլոր թռուներին նստեցրած գոգին՝
 Օրհնում էր նորանց, շոյում կաթոգին. —
 Հայր Աբրահամն էր... ամին ճանաչեց
 Ու պատկառանքով հեռւից ողջունեց:
 Եւ լանկարծ Դաւիթ զարկեց լարերին,
 Քաղցր դալալը տարածեց չորս դին.
 Հըրեշտակները իսկոյն ժողւեցան,
 Միացան անուշ սաղմոսերգութեան:

X

Մաթոս ամին էլ իր զուռնան հանեց,
 Դրեց բերանին և առաջ քալեց:

Սակայն պահապան հըրեշտակները
 Իսկոյն մեկնեցին իրանց թրերը
 Եւ խափանելով Մաթոսի ճանբան՝
 Թող չը տւեցին ներս մտնել նորան.
 «Ի սէր Աստուծոյ, միք կտրիլ ճանբաս,
 Թողէք ներս մտնեմ ու փչեմ գուռնաս!»
 — «Դու արժանի չես սուրբ Արքայութեան,
 Դժոխքն է միայն տեղդ իսկական»:

XI

Ամին շըւարեց. նա բերանը բաց՝
 Տեղնուտեղը քարացած մնաց.
 «Ախար ինչու է?... Այ ջանքմ!.. Փիէ!..
 Մէկ ասէք տեսնեմ, իմ մեղքն ինչ է,
 Որ դուք կտրոււմ էք գըրախտի ուղին,
 Դըժոխքը ղըկոււմ ինձ պէս արդարին?
 Բաս բարի գործքս, էնքան ծախսերըս?
 Բաս էն կարդացած սուրբ-սուրբ գրքերըս?
 Բոլոր արածըս ոչինչ ձեզ համար?
 Պասըս, աղօթքըս մոռացաք իսպառ?»

XII

Հըրեշտակները լուռ ըսպասոււմ էին՝
 Թէ էլ ի՞նչ կ'ասի մեր Մաթոս ամին.

«Ձեր բարձունքներից միթէ չէք լսում՝
 Թէ ողջ աշխարհը ոնց է ինձ գովում?
 Զուռնայիս ձայնը միթէ չը լսաք,
 Նորա պատմածը միթէ չ'իմացաք?
 Նորա զիլ ձայնից թնդաց աշխարհքը,
 Իսկ չըհասկացաք դուք իմ արարքը?...
 Մեր Տէր Աստուծուն ես կը բողոքեմ,
 Երկուսիդ վերայ գտնդատ կը գրեմ!..»

XIII

Եւ հըրեշտակները դառը ժպտացին
 Ու Մաթոս ամուն պատասխանեցին.
 «Երբ դու աջ ձեռքով բարի գործ անես,
 Զը պիտի քո միւս ձեռքին իմացնես.
 Իսկ դու օգնել ես խեղճին, աղքատին,
 Որ լոկ թող փչես մարդկանց աչքերին:
 Դու գողացել ես ուրիշի փողը,
 Ծածկել երեսիդ սրբութեան քողը,
 Որ վարպետօրէն այդ քողի տակին
 Թագցնես աշխարհից քո խարդախ հոգին:

XIV

«Մարդիկ կուրօրէն հաւատացին քեզ,
 Համարեցին քեզ անբիծ, սրբի պէս.

Նորանք չ'իմացան վարմունքըդ անարգ
 Ու փառք տւեցին անունիդ մեծարգ...
 Հիմա էլ զուռնադ բերնիդ ես դրել,
 Ուզում ես մեզ էլ մարդկանց պէս խաբել:
 Եթէ դու իրօք արդար ես, անբիծ,
 Ահա եկ, անցիր Մազէ Կամուրջից!
 Այժմ կ'երևայ՝ թէ ո՞վ է Մաթոս,
 Որ եկեղեցում երգում էր Սաղմոս...»

XV

Սարսափած կանգնեց մեր Մաթոս ամին,
 Բայց հրեշտակները՝ խփելով վզին՝
 Դէպի Կամուրջը քարշ տւին, տարան
 Եւ ըստիպեցին անցնելու նորան:
 Նա՛ լեղապատառ ու դողդողալով՝
 Սկսեց քայլել Մազէ Կամուրջով.
 Սակայն Մաթոսի ծանր մեղքերը
 ձնշեցին վերից բարակ մազերը.
 Սոքա գիմանալ չը կարողացան
 Գործած մեղքերի սաստիկ ծանրութեան:

XVI

Ձնշած մազերը ամուր ձգւեցին,
 Պինդ տրաքտրաքւեցին ու կտրատւեցին—

Գլորւեց Մաթոս, ընկաւ դրժոխքը,
 Մռայլ անդունդի ահւելի խորքը...
 Եւ այդ ճգնալից, ահեղ ըռպէին
 Զարթնեց իր քնից զարհուրած ամին.
 Խելագարի պէս անկողնուց ցատկեց,
 Գոռում-գոչումով «օգնութիւն» կանչեց:
 Հարևանները իսկոյն վազեցին,
 Մաթոսի տունը եկան, ժողւեցին:

XVII

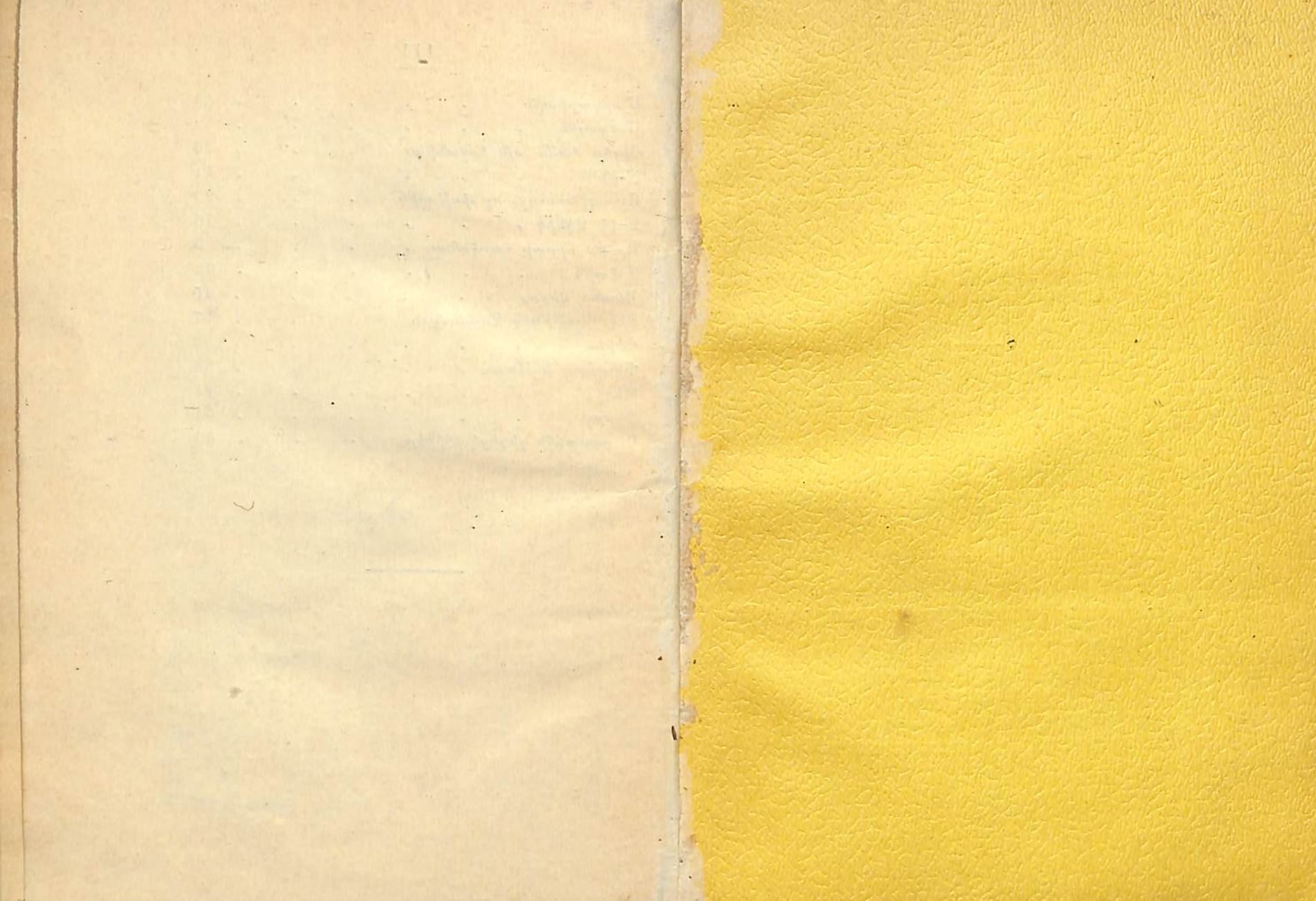
Այ Մաթոս ամի, այ աղբաթըդ խէր!»
 Ինչ է պատահել քեզ հետ այս գիշեր?
 Քո տանը պառկած՝ երազ ես տեսնում
 Ու մեզ ամենիս սրտաճաք անում?
 Իսկ մենք կարծեցինք՝ թէ գող է եկել,
 Սրդար գըլուխդ ուզում է կտրել!..»
 — «Ոչ! ես արդար չեմ! արցունքը աչքին՝
 Գոչեց լուսահատ մեր Մաթոս ամին,—
 Իմ տանը գող կայ, դուք չէք սխալւել.
 Զեր կարծած գողը հէնց ես եմ եղել!..»

Յ Ա Ն Կ

	Երես
Ամիրան	93
Այրի ժօր գուրգուրա՛լքը	47
Աշխատանք	64
Աշխարհի բարիքը աշխարհում կը մնայ	74
Արդարին կ'օգնի ողորմած Աստուած	69
Աւետիս տւին	13
Գողթնիք	17
Դու ուզում ես, որ հնչեցնեմ	30
Սրազ	3
Ջատիկ	45
Էրիտուովին	28
Իմ իղէալին	53
Լևոնիկին	48
Մենդեան տօնին	42
Կոյս	14
Կովկաս	9
Համբ սէր	19
Հրամեշտ	7
Հրեշտակ	31
Մաթոսի երազը	101

Մարգարիտին	49
Մուղային	59
Յիշիր ժամն այն երջանիկ	26
N-ին	11
Ոչ աղջամուղջ, ոչ փոթորիկ	23
Ոսկէ Զկնիկ	78
Որ իմ սիրտը հասկանաս	5
Պօէտին	62
Սեանի վերայ	15
Տիկ. Սաթինիկ Զմշկեանին	57
Փերի	33
Քեափաղ և Մռաւ	88
Քեզ	21
Քներդ	51
Օ, չարաճճի գեղեցկուհիներ	60

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՍՈՒՆԻ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆՈՒ

	Ր.	Կ.
1) ԽՕԼԵՐ, վողբվել մէկ արարածով . . .	—	10
2) ԱՐԻՈՒԹԵԱՆ ԹԵԻՆԵՐԸ (թարգմ.) . . .	—	30
3) ԱՄՈՒՐԻՆ	—	20
4) ՀԱՆԱՔ ու ԴԱՆԱԿ (I գիրք)	—	30
5) ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ	—	50

ԳԻՆՆ Է 50 ԿՈՊ.

Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին կամ հեղինակին՝
Tifliser, Чавчаваძევესკაჲ, ծ. Մարկա-
րոսա № 25-а

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0339935

31944

